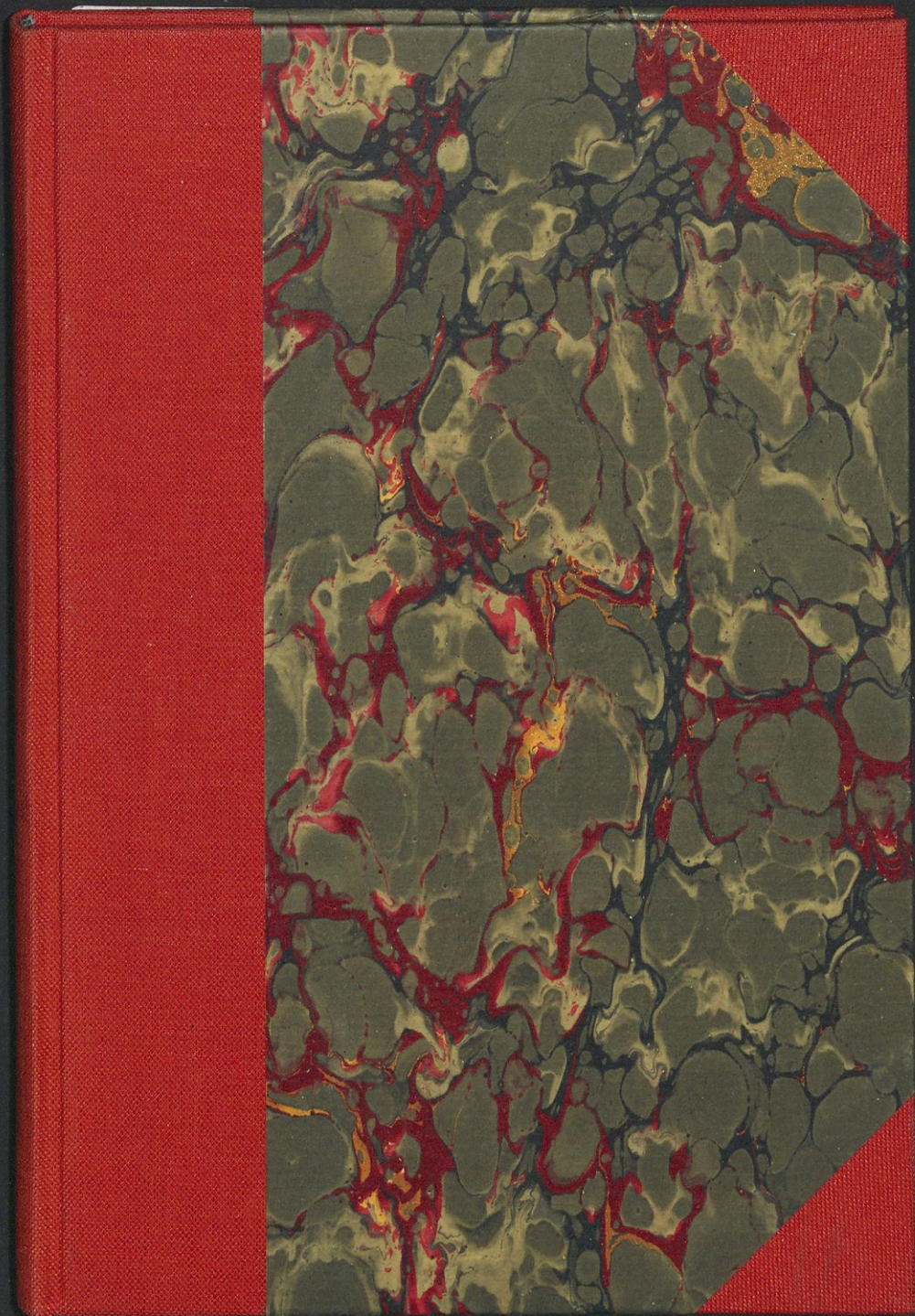

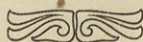
206. 11

Slike iz vzgoje.

❧ I. ZVEZEK. ❧

Slepa ljubezen.

Ljudska igra s petjem
❧ v petih dejanjih. ❧

V LJUBLJANI 1908.

Založil Anton Pesek, šolski vodja v Narapljah pri Ptujski gori.
Natisnila „Učiteljska tiskarna“.

st. 132.

Slepa ljubezen.

Ljudska igra s petjem

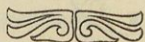
≈ ≈ v petih dejanjih. ≈ ≈

Spisal

ANTON PESEK.

I. zvezek Slik iz vzgoje.

V LJUBLJANI 1908.

Založil pisatelj. — Natisnila „Učiteljska tiskarna“.

GS I 704547

Šlepa ljubezen.

Ljudska igra s pesjem
v petih dejanjih.

Pridržujejo se vse pravice.

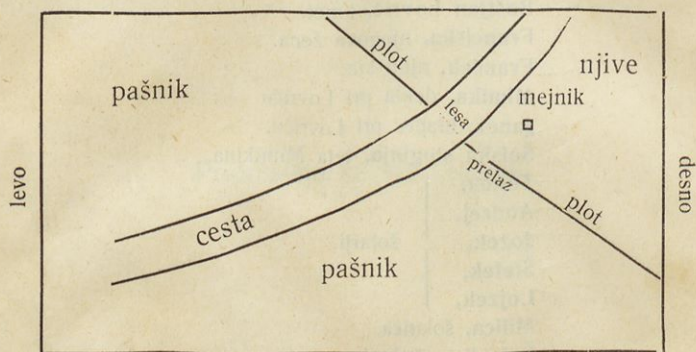
200814053

OSEBE:

- Vekoslav Trpin, učitelj.
- Berta, njegova žena.
- Boštjan Lovrič, kmet.
- Franciska, njegova žena.
- Franček, njun sin.
- Mimika, dekla pri Lovriču.
- Janez, hlapec pri Lovriču.
- Šolska sluginja, teta Mimikina.
- Tonek,)
- Andrej,)
- Jožek,)
- Štefek,)
- Lojzek,)
-) šolarji.
- Milica, šolarica.
- Šolarji in šolarice.
- Kmet.
- Dolinar pl. Dolinsky, graščak.
- Graščakinja, njegova žena.
- Zoran, njun sin.
- Kočijaž, graščakov.

Kraj dejanja: vas na Slovenskem.
Čas dejanja: pozna jesen.

Načrt igralnice (odra) za I. dejanje.

Gledalci.

I. DEJANJE.

Pašnik za vasjo, od njiv ga meji plot. Prek pašnika je cesta in v plotu lesa; poleg lese je prelaz preko plota za pešce, onstran prelaza pa kamen mejnik ob cesti. Lesa je zaprta. (Glej načrt igralnice na prejšnji strani.)

Prvi prizor.

Andrej in Tonek.

(Igrata za kulisami dvoglasno na piščali, potem prideta od leve strani na oder, vsak ima svojo piščal in svoj bič.)

Andrej.

Pastir biti je vendar veselo.

Tonek.

Da, da, malo si zapiskava, malo zapojeva.

Andrej.

Daj, zapojva isto pesem o pastirju!

Tonek in Andrej

(se primeta za roki ter pojeta).

Pastirček po njivah živinco pase,
pri čredi z bičem v roki sedi,
teliček tam skače prešerno igra se,
prostosti svoje se veseli.

Skakača psiček, veselo gleda,
ki mirno poleg pastirčka čepi;
lahko, saj pridna in mirna je čreda,
ne sili v škodo, ker škode tu ni.

Pastirček, pastirček pri čredici svoji,
kako si ti srečen, oh, ne umeš,
kaj so življenja težave in boji,
v nedolžnosti svoji ti ne veš.

Za letom leto bo ti minilo,
le čakaj, le čakaj, pastirček ti;
pa bo se ti včasih milo storilo,
ko boš se spominjal teh srečnih dni!

(Stritar.)

Andrej.

Ko bi že le skoraj bilo poldne, da bi gnal domov!

Tonek.

Kaj še, še enajst ni! Poglej, kako se tam *(kaže na levo)* krave — vaše in naše — lepo pasejo; pa da

bi gnala domov! Ob enajstih se navadno peljejo grajski, danes jih pa še ni bilo. Toliko le počakajva, da grajski pridejo, pa kaj dobiva.

Andrej.

Prav praviš, na grajske le počakajva; marsikak krajcar sem že zaslužil od njih pri tej lesi. Vsakikrat vržejo desetico tistemu, ki jim odpre leso.

Tonek.

Ta lesa nam otrokom mnogo koristi: prvič lažje pasemo, ker živina ne more s pašnika na njive v škodo, in drugič pa grajski radi dajo par krajcarjev tistemu, ki jim odpre leso, ko se peljejo ali gredo na pristavo.

Andrej.

Jaz sem tukaj zaslužil letos že blizu sto vinarjev. Danes so šli moja mati v mesto in mi prinesejo za ta denar četrto berilo in lepo peresnico. Veš tako, ki se zaklene!

Tonek.

Tako-li, kakor jo ima Lovričev Franček?

Andrej.

Tako, tako, pa še lepša bo. Ne morem je že dočakati, da bi le skoro prišli iz mesta! Rekli so, da bodo opoldne že doma. Kaka-li bode? Tako se je že veselim!

Tonek.

Ali še zapiskava eno, ali zapojeva?

Andrej.

Ne, ne ljubi se mi več. Da bi že skoro bilo poldne! Za teden dni gremo zopet v šolo, in jaz bom imel lepo novo peresnico!

Tonek.

Jaz se že tudi veselim šole in morda bom tudi jaz imel novo peresnico. Mati so mi jo obljubili; dvajset vinarjev že imam, pa bi jih že imel lahko trideset, da mi jih ne bi bil Lovričev vzel predvčerajšnjim tukaj-le deset. Grajski so se pripeljali, jaz sem jim odprl leso in grajščakov Zoran mi je vrgel desetico, pa se priklati od nekod Franček, ta grdun, in mi pobere desetico ter zbeži.

Andrej.

Ta porednež vsakemu nagaja in stori, če le more komu kaj žalega. Ko so vendar bogati, da mu vse dado česarkoli poželi, pa še vendar jemlje drugim. — Veš, kaj je napravil Kašetovemu Tinetu? Tine je nesel poln jerbas jabolk od botre domov, Lovričev Franček pa ga je sunil tako, da je raztresel vsa jabolka ter mu je pobral najlepša.

Tonek.

Tega Lovričevega itak nihče ne mara, ker je prehudoben. Je lahko tako razposajen, ker mu doma dajejo potuho. Kako bo pa zopet sedaj, ko se začne šola?!

Andrej

*(naglo). Ali slišiš? — (Se sliši ropot voza in konjev.)
— Da, da — grajski se peljejo, hitro k lesi! (Sto-
pita k lesi.)*

Tonek.

Ti primi tamkaj, a jaz tukaj! — Tako!

Andrej.

Se že peljejo, glej! Zoran se tudi pelje.

Tonek.

Zopet dobiva nekaj vinarjev in tudi meni kupijo peresnico.

Drugi prizor.

**Prejšnja, graščak, graščakinja, Zoran, kočijaž in
(potem) Franček.**

*(Graščak, graščakinja, Zoran in kočijaž se pri-
peljejo od leve. Tonek in Andrej odpreta lesa in se
lepo odkrijeta. Med tem ko vozi kočija mimo, vrže
Zoran desetico. Voz se naglo odpelje naprej na desno.)*

Franček

*(pride tiho od leve strani za plotom in pobere dese-
tico med tem, ko Tonek in Andrej zapirata lesa). Ha
— ha! Je že v moji roki!*

Tonek in Andrej

(zakričita, skočita k njemu ter ga zgrabita).

Tonek.

Oni dan si mi vzel, danes ne boš!

Andrej.

Ali si ti odprl lesa? Najino je, sem daj!

Franček.

Kaj hočeta? Kar je v moji roki, ne dam in ne dam. *(Se ruvajo.)*

Tonek.

Dati moraš, če ne zlepa, pa zgrda! *(Ga hočeta vreči; vsi kričijo.)*

Franček.

Vama diši, kaj ne? Pa ne dobita, če bi te ...

Tonek in Andrej

(ga vržeta na tla).

Andrej

(ga bije po roki). Čakaj, ti grdun grdi! Tonek, drži ga za to roko, in jaz mu izvijem desetico iz roke!

Tonek.

Jaz ga držim; kar je najino, je najino.

Andrej

(mu s silo izvije desetico iz pesti). Jo že imam, jo že imam!

Franček

(bije z rokami in nogami okrog sebe).

Andrej

(*Toneku*). Le spusti ga! (*Skoči vstran in zgrabi bič.*)
Ti grdun grdi, ti, tega če hočeš! (*Mu grozi z bičem.*)

Tonek

(*izpusti Frančka in tudi zgrabi svoj bič ter mu grozi.*)
Posvetiva ti!

Franček

(*zbeži na levo za kulise*). Zgagi, srakoperja, ki vam
bo veter odnesel kočo!

Andrej.

Le zabavljaj, grdun potepeni!

Franček

(*od daleč*). Pridejo že naši nad vaju, capina razdrapana.
Ko bomo hodili v šolo, vama že pokažem!

Tonek.

Takih se ne bojiva!

Andrej.

Le poskusi, če jih hočeš skupiti!

Tretji prizor.**Tonek in Andrej.****Andrej.**

To je desetica. Potlej jo menjava in imava vsak pol.

Tonek.

Jaz bom imel za peresnico.

Andrej.

In jaz za zvezek. — Kako se je hršil!

Tonek.

To je res nesramnost.

Andrej.

Hudobija je to, midva sva desetico zaslužila.

Tonek.

To je tat in potem še kriči, kakor da bi se njemu godila krivica. Boš videl, Andrej, da se bo še hotel maščevati.

Andrej.

Gotovo, da! Pa naj le poskusi, oba skupaj se ga že obraniva.

Tonek

(mu poda roko). Da, obema ni kos; bodiva si zvesta prijatelja.

Andrej

(mu krepko stisne roko). Prava prijatelja! Kaj bi se ga bala; res, da je močen in nasilen, pa oba mu bova kos.

Tonek.

Skupaj bova hodila v šolo in iz šole in obeh se ne bo upal lotiti.

Andrej.

Sedaj pa le ženiva domov, tako se že veselim nove peresnice!

Tonek.

A zapojva si še prej kako pesem.

Andrej.

Zakaj pa ne? Zapojva pesem „Pobratimija“, ki smo jo peli v šoli.

Tonek.

Le, sedaj je baš umestna, ker sva sklenila zvesto prijateljstvo zoper skupnega sovražnika.

Tonek in Andrej

(pojeta dvoglasno ter se držita za roke).

Naj čuje zemlja in nebo,
kar dan's pobratimi pojo!
Naj se od ust do ust razlega,
kar tu med nami vsak prisega:
da srce zvesto kakor zdaj
ostalo bode vekomaj.

Beseda dana — vez velja,
ne zemlje moč, ne moč neba
in ne pekla ognjena sila
vezi ne bode razrušila:
saj srca zvesta kakor zdaj
ostala bodo vekomaj!

(Jenko.)

(Začuje se kravji zvonec.)

Andrej.

Zdaj pa le domov, mogoče so že mati s peresnico doma.

Tonek.

Zapiskajva si med potjo na piščali, saj to je pastirjevo veselje! *(Odideta na levo in za kulisami piskata dvoglasno na piščali. Glas se vedno bolj oddaljuje, slednjič utihne.)*

Četrty prizor.

Janez *(potem)* **Mimika.**

Janez

(nese majhen kovčeg in par črevljev ter pripoje od desne strani).

Danes tukaj, jutri tam,
drugi kraji druga mesta,
če mi vseč ni tu, drugam
urno me popelje cesta ...

(Stritar).

Oh, pa je vendar-le težak ta moj kovčeg, seve, če se ga nese precej časa! Nisem mislil, da je moje imetje tako težko. *(Ironično.)* Precej ga mora biti! *(Ogleduje kovčeg.)* Tri pare perila, dva para oblek, dva para črevljev, pa kovčeg, to je vse moje in moje vse. Ha-ha, ali nisem bogat? Pa vesel sem, vedno dobre volje, povsod dosti dela in povsod dosti jela. *(Odloži kovčeg in škornje za plot.)* — Tako, malo si

odpočijem, pa eno zapojem. Pravijo, da človek mora priti dobre volje v kak kraj, da ga sreča dohiti tam. No in kdo si ne želi sreče? (*Deklamuje.*) „Kmetič na polji, cesar na tronu...“ Kje pa hlapec? Ah, na ubogega hlapca pač pozabi vse, še celo pesnik je pozabil nanj v pesmi. No, kaj zato — pa si sam eno ali dve zapojem, da pridem dobre volje v to-le vas, ki se vidi tamkaj-le (*kaže na levo*). V tej vasi je gospodar Lovrič doma, h kateremu grem služiti. Kaj mi še vse prinese usoda? Neki notranji glas mi pravi, da doživim v tej vasi nekaj posebnega.

(*Za kulisami poje Mimika pesem: Rožic ne bom trgala itd.*) Čuj — nekdo poje! (*Posluša. Petje se sliši bliže in bliže.*)

Aj, to petje mi dopade, lep glasek! — Ali ni to dobro znamenje, da je prvi glas, ki ga slišim v tem kraju, lepo petje! — In dekle mora to biti — saprlot! petje se sliši vedno bliže, sem gre, srečala me bo. Žensko prvič srečati, baje ni dobro. Za ta plot stopim, naj gre mimo, da je ne srečam. (*Se skrije za plot.*)

Mimika

(*pripoje od leve strani, v roki ima velik prazen jerbas*).

Ako bi jo vtrgala,
rožica bi vmirala,
glavico obesila,
solnca bi ne včakala.

(*Postavi jerbas na tla ter si popravi ruto na glavi.*) Kako je danes lep božji dan! Zakaj bi ne bila

vesela, ko je vse tako veselo v prirodi okrog mene! — Brrr, gospodinja domišljava — sedaj mi ne gredi veselja. Oj, ta Franček, ta njen Franček! — Pa kaj mi mar sedaj vsega tega, raje si zapojem, da pozabim vse neprijetnosti. *(Poje.)*

Tudi jaz sem rožica,
v božji vrtec vsajena ...

Janez

(pride počasi iz svojega skrivališča. Tiho zase). To vam je dekle! In kako imenitno poje! Pomagati ji hočem. *(Poje drugi glas.)* ... v božji vrtec ...

Mimika

(prestrašena se obrne). Aj ...! *(Zase.)* Tuj človek! *(Pograbi jerbas ter hoče oditi preko prelaza.)*

Janez

(prijazno). Kaj si se me ustrašila? Ali nočeš dokončati te lepe pesmi? Pomagal bi ti; jaz namreč jako rad pojem. Daj no, zapoj! *(Jo prime za komolec.)*

Mimika

(neprijazno). Kdo pa ste?

Janez

(se zasmije). Glej jo no, vikala me boš, kaj ne! Kaj se pri vas tukaj fantje in dekleta vičejo? — No, da veš *(se postavi po vojaški pred njo),* — jaz sem

Janez Vesel, doma od Marjete, zakonskih staršev sin, polnoleten, neoženjen hlapec, ki grem v to vas služiti k Lovriču. (*Stopi zopet nazaj.*)

Mimika

(*se mu smeje prijazno*). K Lovriču greš? Aj, tako, k Lovriču!?

Janez.

Kaj je to kaj posebnega, da se temu čudiš? Ali veš, kje so Lovričevi? Povej mi, da mi ne bo treba iskati in povpraševati po vasi.

Mimika.

Druga hiša od tega kraja vasi na levo; največji in najlepši hram v tej vasi je Lovričev. (*Ga ogleduje.*) Ti si torej tisti hlapec, o katerem že ve vsa vas, kako si baje priden za vse, da si devet rokodelstev mojster, da vse narediš, kar vidiš.

Janez.

Tega pač ne, a res je pa, da vse vidim, kar naredim. (*Se smejeta.*) Od kod si pa slišala toliko hvale o meni?

Mimika.

I, od kod? Saj si naš novi hlapec, in to veš, da se povprašuje in dosti govori o vsakem novem poslu. No, o tebi smo slišali samo dobro.

Janez

(*se grize v ustne zamišljeno*). Vaš hlapec? — Ali si ti hči Lovričeva?

Mimika

(se smeje veselo). Jaz Lovričeva hči! Ha-ha! Lovričeva sem, a dekla in ne hči. *(Se smeje.)* Kaj ti vse ne pride na misel!

Janez

(za se). To se mi je odvalil kamen od srca. *(Glasno.)* Povej mi, kakšen pa je gospodar?

Mimika

(ga draži in našteva na prste). Bogat ... pošten ...

Janez.

Beži no, kaj boš to naštevala! Tako nisem mislil, menim posebnosti, ki jih je dobro znati.

Mimika.

Posebnosti? *(Se smeji poredno.)* Pod nosom ima brke ...

Janez

(se smeji). Iz tebe ne zvem kaj prida. Poredna si, le čakaj *(ji žuga s prstom)*, bo še vse prav prišlo! — Zdaj pa kar grem, ker mi nočeš nič prav odgovoriti. *(Se obrne, da bi šel.)*

Mimika

(tudi gre). Kaj te, če greš; še prevečkrat te bom videla!

Janez

(se obrne in stopi za njo). Čakaj no, kam se ti mudi tako?

Mimika.

Na polje grem po repo.

Janez

(*proseče*). Daj, zapoj še eno, no, zapoj! Pa pojeva dvoglasno. (*Jo prime za komolec nežno.*) Še niti povedala mi nisi, kako ti je ime.

Mimika.

Mimika sem, Mimika.

Janez.

Mimika, lepo ime (*zase*), pa še lepše dekle! (*Glasno.*) Mimika, pojva ono pesem naprej, ki si jo nehala prej.

Mimika

(*ga gleda postrani*). Ne utegnem, kaj bo rekla gospodinja.

Janez.

Ali se gospodinja rada krega? Bom te pa jaz zagovarjal.

Mimika

(*prezirljivo*). Ti me boš zagovarjal? Le glej, da sam ne boš prepogosto kregan.

Janez.

A kaj, drv ne bodo sekali na meni — to pa rečem, da, če vidim ali slišim, da ti bodo delali krivico, moško se potegnem za te. (*Proseče.*) Zdaj pa zapojva.

Mimika.

Naj ti bo v prihod, v sprejem.

Mimika in Janez

(pojeta dvoglasno).

Rožic ne bom trgala,
da bi vence spletala,
mirno, svobodno, ljubo
po planinah naj cveto.

Ako bi jo trgala,
rožica bi vmirala,
glavico obesila,
solnce ne bi včakala.

Tudi jaz sem rožica
v božji vrtec vsajena;
skrivam se zdaj tu zdaj tam,
trgati se pa ne dam.

Mimika

(se hitro obrne ter stopi preko prelaza, da bi odšla).

Janez

(kliče za njo). Mimika, Mimika, čuješ?!

Mimika

(se obrne). Še to ti povem in zaupam, pa da me ne boš izdal; tedaj nikoli več ne pojem s teboj.

Janez

(stopi k plotu ter sega z roko preko plotu za njo).
Jaz tebe izdal?!

Mimika

(stopi k plotu a onstran). Če hočeš nekaj časa biti pri Lovričevih, se ne smeš Frančku zameriti, ne smeš čezenj zabavljati, temveč ga moraš vedno hvaliti. Tako je!

Janez.

Frančku? Kdo pa je to?

Mimika.

Franček je Lovričev edini sin.

Janez.

Aha, zdaj pa že vem. Edini sin in edini pravi gospodar, ki mu mora biti vse pokorno, ker sta mu oče in mati radovoljno pokorna. Koliko je pa star?

Mimika.

Tako bo dvanajst ali trinajst let.

Janez.

Torej še šolar, a razvajen ljubljeneec mamin in atekov.

Mimika.

Vidim, da nimaš slame v glavi, dobro si jo pogodil, kakšen je Franček. No, ni prazen glas, ki je prišel o tebi do nas!

Janez.

Upam, da me še večkrat pohvališ.

Mimika.

Kadar zaslužiš! (*Odide na desno.*)

Janez

(*za njo*). Zapoj še eno!

Mimika

(*poje za kulisami odhajaje in Janez poje drugi glas*).

Rožic ne bom trgala,
srca so nedolžnega,
naj z menoj še uživajo
mir, ljubezen. svobodo.

(*Vilhar.*)

Peti prizor.

Janez.

Janez.

Čedna punca to, saperlot, to pa to! Zdaj sem pa še enkrat tako korajžen kot prej, ker bom služil s takim dekletom pri istem gospodarju. Kar na prvi pogled se mi je dopadla. Kako sem se vstrašil, ko je rekla: „naš hlapec“, menil sem že, da je res hči Lovričeva. S hčerjo bi ne smel in ne mogel tu in in tam malo pokramljati, pa zapeti kako veselo. No, Mimika, Mimika ... Frančeku se ne smem zameriti, si rekla, a tebi, Mimika, se tudi ne bom ... Skoro

sem ji malce pregloboko pogledal v oči ... Zdaj pa le naprej ... (*Vzame kovčeg in črevlje, odide na levo ter poje.*)

Če sem tud' rovtarček,
pa sem le prav nar'jen,
rok'ce 'mam, nog'ce 'mam,
ljubit' tud' znam!

(*Narodna*)

(Zagrinjalo pade.)

II. DEJANJE.

Scena kakor v prvem dejanju. Lesa je odprta.

Prvi prizor.

Franček in Jožek.

(*Franček ima lepo torbo iz usnja na hrbtu, Jožek pa platneno doma narejeno, gresta v šolo; prideta od leve strani.*)

Franček.

Kako prijetno je bilo sedaj teh šest tednov!

Jožek.

Počitnice so res prekratke; šest mesecev bi naj bile. Brrr ... vedno laziti v šolo ...

Franček

(*se ogleda*). Da, tukaj-le je bilo. Desetico sta mi izvila iz roke, presneta cigana, desetico, ki sem jo imel že v roki, in vrgla sta me ter suvala...

Jožek.

Pa jima vrni... Počakajva ju in jaz ti pomagam.

Franček.

Le! Tukaj-le za plot se vleziva, da naju ne zapazita in potem... (*Se nagrozi s pestjo.*)

He-he, kvišku skočim in ga naglo poderem na tla ter mu jih prismolim nekoliko, da bo pomnil in najsi bo že Andrej ali Tonek. Pomnila bodeta, kedaj sta me valjala po tleh; vrnil njima bom, saj so mi mati rekli, da se moram maščevati, sicer bodo še bolj predrzni zoper mene, treba jim je pogum odkupiti.

Jožek.

Tako je!

Franček.

O, jaz njima ga bom, pa ona dva bodeta plačala odkupnino, veselje bo pa moje.

Jožek.

Vidim, da si res dečko — in pogumen, pravi moj prijatelj.

Franček.

Zdaj bosta pa nosila glave pokoncu ter se postavljala, ker prideta v četrti razred. No, da, lepo je že res biti v četrtem razredu!

Jožek.

E kaj, naj hodita v četrtega! Tam se pa morajo več učiti, in tako je bolje biti v tretjem, si ni treba tako tretji glave.

Franček.

Prav praviš! Kolikokrat mi reče mati, da si mi ni treba mučiti glave, ker smo itak bogati. Čemu bi se torej učil in mučil? Jaz sem edini sin bogatih staršev, in mi ni treba biti nikomur v strahu.

Jožek.

Škoda, da se pozimi ne bova mogla potepati kakor poletu. Kako prijetno je bilo pohajkovati po gozdu v senci, ležati na mehkem mahu ali pa se skrivati po žitu in koruzi! Vsega tega, žal! pozimi ne bo... Pa vendar... pozimi je tudi nekaj — led namreč.

Franček.

To se bova drsala po ribniku!

Jožek.

Da, če boš le ostal moj prijatelj! Si mi li prinesel desetico in gumbе? (*Ga ostro pogleda.*)

Franček.

(*nevoljen.*) Desetice ti nisem prinesel.

Jožek.

Ne? Zakaj pa ne?

Franček.

Nisem mogel dobiti, ampak gumbe sem ti prinesel in kos kruha.

Jožek

(oblastno). Le daj!

Franček

(mu da pest gumbov in kos kruha). Pogledj, koliko jih je in kako so lepi, še novi so.

Jožek

(pogleda in vtakne gumbe v žep, kruh pa dene v torbo). Reš, novi so.

Franček

(se smeje prisiljeno). To bo Mimika debelo gledala. Raz novo jopico sem ji porezal vse gumbe, neroden sem bil, pa sem pri tem narezal še jopico.

Jožek.

Saj si itak kupi vse za v a š denar.

Franček.

No, nekoliko mi je žal, da sem ji skvaril tudi jopico, pa potreboval sem gumbe in ...

Jožek

(prikima).

Franček.

...in rezal sem naglo. Mimika je pridna, še nikoli me ni zatožila materi, pa me še sedaj ne bo, in če me bo ...

Jožek.

Ji pa naj vaši kupijo drugo jopico, saj ste bogati.
— Le glej, da dobiš še kaj gumbov, da bomo mogli igrati.

Franček.

Če pa gospod učitelj branijo pri šoli igrati za gumbe.

Jožek.

E kaj, pa gremo za sosedov vrt igrat zadaj za šolo, tam nas gotovo ne zavoha ta sitnež.

Franček.

Jaz pa imam rad našega gospoda učitelja, čeprav so strogi, in oni me imajo tudi radi, četudi nisem kaj prida.

Jožek

(se odurno smeje). Glej ga, glej, zdaj bi pa nemara še ti rad pričel pisati pridnostne naloge ter...

Franček

(nevoljen). Ampak ko bi naš gospod učitelj bili moj oče, pa bi bil jaz priden in zdaj že v četrtem razredu, pa ne poleg teh paglavcev. — Da, včasih me res zgrabi taka jeza, da sem tak malopridnež, pa — preveč sem že razvajen.

Jožek

(se porogljivo smeje).

Franček

(zre zamišljeno predse). Kako so se trudili lani gospod učitelj, da bi se kaj naučil in prišel v četrti razred! Vedno so me klicali in vpraševali, da mi je bilo že sitno, kar sram me je bilo, ko sem tako velik med součenci, pa nisem nič znal. In če sem se potepal po gozdu in polju, so bili dostikrat jako hudi in prav so imeli, pa mati in oče sta me vedno zagovarjala in ti si me zapeljeval, in tako so pač bile učiteljeve besede bob v steno.

Jožek

(jezno). Še kaj, imaš še kaj povedati?

Franček.

Da, tudi ti si kriv, ti in moji starši, da sem tak nepridiprav. — Letos sem pa že bolj pameten, gospoda učitelja bom ubogal in ...

Jožek

(naglo, odločno). Dovolj mi je teh tvojih neumnosti! Jaz da sem te zapeljeval? Čakaj! *(Mu žuga.)* Še me boš rabil, še me boš prosil pomoči, če te bo kdo dobil v klešče! Ampak to ti povem, da mi jutri prineseš desetico, če ne, te nabijem, pa povem učitelju vse, kar si počenjal poleti, ko sva se potepala, in veš, da te tedaj učitelj niti ne pogleda več. *(Odide na desno.)*

Franček

(za njim). Saj si ti kriv in ne jaz! *(Zase.)* Oh, ko bi se mogel tega znebiti! — *(Odmor.)* A kaj, če za-

toži; smrečju sva vršičke rezala ter tudi po polju napravila obilo škode, a on je vsega kriv. — Čakaj, jaz ti dokažem, da te ne rabim; izogibal se te bom. — Toneka in Andreja še naklestim, da jima vrnem in potem pa postanem priden. (*Gleda na levo.*) Že gredo. Trije so. Sami puhlovci... Dobro, da ni Toneka poleg; Andreja že vržem. — Danes Andrej, jutri Tonek. Tako po vrsti ju bom... Pst! so že blizu... (*Stopi onstran plota in se skrije za plot.*)

Drugi prizor.

Franček, Andrej, Štefek in Milica.

(*Andrej, Štefek in Milica pridejo od leve in gredo v šolo; Milica ima ceker, Andrej in Štefek pa torbi.*)

Milica.

Glejta, kako lepo začetnico so mi kupili.

Štefek.

Res, nova je in lepe slike so v njej, jaz pa imam tretje berilo.

Andrej.

Kaj začetnica, kaj tretje berilo, jaz imam četrto berilo, pa tudi to ni bogvekaj, ampak peresnico imam, peresnico, novo lepo peresnico.

Štefek.

Kaži no, pokaži nama! (*Postoje pred lesu.*)

Andrej

(vzame iz torbe peresnico in jo kaže). To-le je, glejta! Zaklene se in to-le je ključek.

Milica.

Jejmene, je pa to majhen ključek!

Štefek.

Ah, ta peresnica je pa res lepa, jako lepa; kaži mi jo! Kaj pa je to-le zgoraj?

Andrej.

Ali ne poznaš? *(Kaže sliko na peresnici.)* To so palčki, taki, kakor je bil tisti pedenčlovek - laketbrada.

Štefek.

Dedek so mi pravili o njem, pa tukaj so trije.

Andrej.

Za to-le vrv vlečejo zajca.

Milica.

So pač slabi, da ga trije vlečejo; jaz bi ga pa sama obdržala.

Andrej

(se smeje). Ko bi ga dobila! *(Se vsi smejijo.)*

Franček

(zase). Zdaj bodo pa stali tamkaj! ... Med tem pa jih naj pride še več in jaz moram bežati, da odnesem pete.

Štefek.

Odkleni no, da vidim še znotraj.

Andrej

(*odklene*). Glejta, tukaj sem se devajo peresniki in svinčniki, tukaj pa peresa in radirke.

Milica.

Oh, tako peresnico bi jaz rada imela!

Andrej

(*zaklene*). Pa jih dolgo ni! (*Gleda na levo.*) Toneka bi rad počakal, obljubil mi je, da takoj pride.

Štefek.

Že gredo — tam zadaj.

Franček

(*zase*). Zdaj pa imam! — Tako dolgo prežati pa — zastonj!

Andrej.

Le pojdemo počasi, bodo nas že došli. (*Vesel ogleduje peresnico.*) Tako rad jo imam, vedno bi jo gledal, kar nagledati se je ne morem. Vesta, boter so mi dali dvajsetico in trideset vinarjev sem pa zaslužil od grajskih tukaj pri lesi. Za teh petdeset vinarjev so mi jo mati kupili.

Milica.

Ko bom jaz znala pisati, dobim tudi tako. (*Kaže peresnico. Vsi gredo počasi proti lesi.*)

Andrej

(*se obrne k Milici — ona gre na njegovi levi strani.*) Če se boš marljivo učila! Verjamem, da bi rada imela

tako lepo peresnico; jaz sem si je želel že dolgo. *(Ji kaže peresnico, baš ko stopijo skozi odprto leso.)*

Francšek

(skoči nenadoma od desne strani in vrže Andreja). Tukaj pri lesi sta me vrgla *(ga tepe)*, me tepla in mi vzela deseticô. To imaš desetico! *(Se ruvata.)*

Andrej

(kriči in se mu hoče izviti). Tonek — To-o-o-o-nek!

Francšek

(stopi na peresnico, ki je padla nastran, jo stre in pobegne na desno).

Tretji prizor.

Prejšnji brez Francška, Tonek, (potem) Lojzek, šolarji in šolarice.

Tonek

(prileti od leve). Uh! Ta potepuh, da bi ga bil dobil v roke! ... Ali te je hudo Andrejček? *(Se pripogne k njemu ter mu pomaga vstati.)* Da bi bil jaz le prej šel zdoma. Zakaj me nisi počakal?!

Lojzek, šolarji in šolarice

(pripeže od leve).

Lojzek.

Ta grdi capin!

Štefek.

Hitimo za njim!

Lojzek.

Prijel bi ga bil, prijel!

Štefek.

Če je pa tako hitro planil od nekod, kakor da je padel iz neba.

Tonek

(*Andreju*). Ali te boli? Kje? Tukaj na komolcu si se udaril? Po hrbtu te je?

Andrej.

Tako naglo je skočil od nekod, da sem se ga tako hudo ustrašil, da imam še zdaj trde noge. Ne boli me sicer veliko.

Milica.

Tukaj sem za plotom je prišel. (*Kaže na desno, vsi pogledajo okrog.*)

Tonek.

Jojmene! Kaj ti je naredil! (*Pobira razbito peresnico.*) Na tem mejniku ti je razbil peresnico.

Andrej

(*jokaje*). Moja peresnica! Nova peresnica! Ta potepuh, kaj mi je naredil! — Kaj mi bodo mati rekli? Tepli me bodo. Moja peresnica, — moja lepa peresnica! (*Glasno joka.*)

Tonek

(pobira še ostale kose ter jih skuša zložiti; razburjeno, odločno). To ne sme tako ostati, to je hudobija!

Vsi

(srdito). To je hudobija, velika, grda hudobija!

Tonek.

Jaz ga zatožim, gospodu učitelju povem, in plačati ti mora peresnico.

Vsi.

Le ga, zatoži ga!

Tonek

(sočutno Andreju). Andrejček, nič ne jokaj, saj ti mora drugo kupiti. — In doma ... No, doma, kaj ti bodo rekli, saj nisi ti kriv!

Lojzek

(kaže na desno). Glejte ga, Frančka, tam gori stoji na sredi ceste in nam kaže dolgi nos.

Vsi

(vzdigajo pesti). Le čakaj, te že še dobimo!

Nekateri

(pobirajo kamenje). Hitimo za njim!

Tonek.

E, pustimo ga, ni vreden, da bi se trudili zaradi njega.

Lojzek.

Po oni cesti tam pride tudi Erženov Jožek, s katerim sta si dobra prijatelj, in ta je močen.

Tonek.

Veste kaj, nič ga ne tepimo ali zmerjajmo ali mu celo kamenje mečimo, tega ne, ker je grdo in ...

Lojzek.

In so gospod učitelj prepovedali.

Tonek.

In ker bi ne imelo nič uspeha. Saj ga poznate, kakšen nasilnež je Franček, potem bi se hotel zopet maščevati, in tako ne bo nikoli miru. Pač pa nekaj drugega. Pustimo ga popolnoma pri miru, nobeden naj z njim ne hodi ali se igra, da, niti govori naj nihče z njim. Prezirajmo ga popolnoma, tako ga najbolj kaznujemo za njegovo predrznost.

Lojzek.

Ker so Lovričevi bogati, pa misli, da je bogvekaj in da sme vse storiti.

Milica.

Doma so ga preveč razvadili.

Tonek.

Ali ga kaznujemo tako, da ga preziramo popolnoma?

Vsi.

Le ga, seveda ga!

Lojzek.

Še hujše zasluži, jaz že ne občujem več z njim.

Vsi.

Jaz tudi ne, jaz tudi ne.

Lojzek.

Meni je jabolka raztrosil in mi najlepša pobral.

Milica.

Mene je tepel.

Šolarica I.

Meni je raztrgal ruto.

Šolarica II.

Mene je vlačil za kito.

Štefek.

Meni je metal kamenje in njegova mati so me napodili, ko sem jim to povedal.

Šolar I.

Meni je strl tablico in raztrgal suknjo.

Šolar II.

Mene je pretepel s palico.

Tonek.

Meni in Andreju je pa oni dan tukaj-le pri lesi hotel ukrasti desetico. — Le pojdimo sedaj v šolo in

nikar več ne stojmo, sicer še zamudimo. — Andrej, ne jokaj, pet vinarjev, ki sem jih zadnjič tukaj pri lesi dobil od Zorana, ti dam za drugo peresnico. Sicer pa ti morajo Lovričevi drugo kupiti.

Andrej

(*žalostno*). Tako lepa je bila in tako veselje sem imel z njo!

Tonek.

Čakaj, pa ti jaz ponesem torbo in denem to strto peresnico v njo. (*Dene in stisne Andrejevo torbo pod pazduho.*)

Štefek in Lojzek.

In danes ga zatožimo.

Vsi.

Da, zatožimo ga!

Tonek

(*Andreju*). Kaj se boš držal tako žalostno, zaslužena kazen mu ne izostane. (*K vsem.*) Zapijmo tisto pesem: „Mi smo vojaki korenjaki“, da Andreja razvedrimo.

Vsi.

Zapijmo! (*Se postavijo v vrsto štirje in štirje, dečki spredaj, deklice zadaj, odhajajo proti desni in pojo gredoč.*)

Mi smo vojaki korenjaki,
kako nas gledajo ljudje,
pa pravijo to so junaki,
ki se nikogar ne boje ...

(*Stritar.*)

(*Zagrinjalo pade.*)

III. DEJANJE.

Soba pri Lovričevih; v levem kotu zadaj peč, v desnem miza, okolo mize in peči so klopi. V levi steni so duri iz veže, v zadnji pa duri v stransko sobo. V desni steni je okno, poleg okna pa omara. Na stenah so svete podobe in križ.

Prvi prizor.

Mimika in Janez.

(Mimika gladi na mizi perilo, na klopi pri mizi ima zglajeno in še nezglajeno perilo; Janez pa popravlja predal pri omari; oba pridno delata.)

Janez

(poje).

V samotnem kraju jaz prebivam,
dolgčasa vendar ne uživam,
moje misli so drugod,
le pri tebi vsepovsod.

Mimika in Janez

(pojeta dvoglasno).

Ko se zjutraj dan zaznava,
moja misel k tebi splava,
ves dan mislim le na te
ti zaljubljeno srce;
in pošiljam ti pozdrave
tja čez polje in višave;
ko pa zvečer dan ugasne
moja ljubav ne usahne.

Ko se vležem in počivam,
v sanjah še o tebi snivam,
ko me zjutraj dan zbudi,
se ljubezen omladi.

Janez

(poje).

Tra-la-la-la-la-la-la-la,
tra-la-la-la-la-la-la-la.

Tako sem dobre volje in vendar mi je tesno
pri srcu; Mimika, zapojva še eno.

Mimika in Janez

(pojeta dvoglasno).

Da bil bi tička, si želim,
da k svoji ljubi poletim,
na okence bi sel
in sladko bi zapel.

Zapel bi pesem iz srca,
da tuga bi mi vsa prešla,
pozabil bi gorje,
ki tare mi srce.

Ljubezen pesem oznanuj,
zvestobo mojo izpričuj,
ljubezni ta-le spev,
srca je odmev.

Janez

(vrže orodje v stran in stopi k Mimiki). Tako — predal je izgotovljen. Za kaj me vse ne rabijo pri tej hiši! Včasih sem hlapec, včasih kolar, no, danes sem bil celo mizar.

Mimika.

Na, res, to se ti pa mora priznati, da znaš vse vsi te imajo radi.

Janez

(stopi k njej). Vidiš, praviš, vsi me imajo radi, torej ti tudi. — In, Mimika, ti naj nekaj povem?

Mimika

(poredno). To bo pa kaj pametnega!

Janez

(zaupno). Glej, tolikokrat pojeva skupaj, da je res veselje in . . . Mimika — veš, rad te imam, veš, jako rad; kaj ne, da me imaš ti tudi rada, vsaj nekoliko, veš — tam — pri — srčecu? *(Jo hoče objeti.)*

Mimika

(se mu umakne in se smeje). O, seveda te imam rada, tako kakor trn v peti.

Janez.

Ti si vedno poredna, a čakaj, jaz ti eno zapojem.
(Poje.)

Ti Mimika zala,
si srce mi vkrala;

premetena tica,
 si spretna tatica,
 ti lice rdi,
 povešaš oči!
 Kam zgin'lo je moje srce?
 To tvoje najbolje le ve!

(Po Lesingu.)

(poje.)

Mimika.

Kaj briga me tvoje srce,
 'mam dosti skrbi jaz za se,
 ti pazi na srce si sam,
 da res ne zapraviš ga kam!

(Se urno zasuče in odide z gladilnikom v vežo.)

Janez

(se smeje ves srečen). Ha-ha, to je trdnjava, to je pravo dekle! — Nekdaj so peli, da le tisto dekle kaj velja, ki svoje preje janko ima; a jaz rečem, da tisto dekle kaj velja, ki se takoj ne uda, temveč je treba devet lestev, da se pride do njenega srca. Da me ima rada, upam staviti glavo in srce. (Poje.)

Kaj je meni mari svet,
 saj sem zdrav in mlad, znam pet'!
 Mirno gledam jaz v življenje,
 opazujem to vrvenje;
 naj se pulijo za troho blaga,
 meni mar je ljubica le draga,
 saj se ljubiva goreče,
 kaj še hočem boljše sreče!

(Odide v vežo.)

Drugi prizor.

Mimika (*potem*) **Franciska.**

Mimika

(*vstopi iz veže z gladilnikom v roki*). Odkar je ta Janez pri hramu, je pa res tako veselo življenje. Vedno poje in žvižga, no in jaz tudi rada pojem. — Priden človek, res da ga imam rada, a prej je pa le postal malo ...

Franciska

(*vstopi*). Idi, obleci se bolj toplo, poneseš južino na njivo delavcem, ki izkapljejo krompir; pa jaz pogladim, česar še nisi.

Mimika.

O, saj ni več veliko, Frančkov srajce in ovratnike še. Kar ste itak rekli, da naj pustim, da pogladite sami. (*Odide.*)

Franciska

(*vzame Frančkov ovratnik in ga gladi*). No, ali bo že trd? (*Ga ogleduje.*) Ni še, še moram nekolikokrat potegniti. (*Gladi.*)

Tretji prizor.

Franciska in Boštjan.

Boštjan

(*pride iz veže*). Lep krompir imamo letos.

Franciska.

Kaj si že prišel z njive?

Boštjan.

Pogledal sem; jako pridno delajo, brž jim pošlji južino.

Franciska

Mimika takoj ponese, a jaz pogladim med tem perilo. (*Mu kaže Frančkov ovratnik.*) Glej, tak-le ovratnik bo imel naš Franček.

Boštjan

(*ga ogleduje*). Le lepo napravi, saj veš, da je njegovo veselje in najin ponos.

Franciska

Tako mora biti, da je lepo trd in da se sveti kot zrcalo, in ne kakor je napravila zadnjič Mimika. Ovratniki so bili mehki, le napol zglajeni in se niso kar nič svetili. — Res sram me je bilo, ko je stal naš Franček v cerkvi med tovariši ter imel tako mehek ovratnik kakor drugi.

Boštjan.

A, kaj bo Mimika; je pač dekla, svinjska dekla, ki ne razume drugega kakor svinje krmiti, krave molzti in motiko za rep vleči; pa misli, ker je za njo vse dobro, je še za nas in našega Frančka. Mi pa se moramo nositi bolje nego navadni ljudje, saj smo bogati in ugledni.

Franciska.

Da, da, obleka dela ljudi, pravi pregovor in to je tudi res. — To je pa popolnoma drug fante, naš Franček, če ima tako-le lepo poglajeno srajco, belo kot sneg (*ogleduje in kaže Boštjanu poglajeno Frančkovno srajco*) in lep, trd, svetel ovratnik, pa zapestnice kot gospod.

Boštjan.

Da je kaj boljšega kot navadni otroci, čuti tudi sam in se drži samozavestno in ponosno, da ga je veselje gledati!

Franciska.

Ah, kako sem vesela in srečna, da imam takega otroka. Tako lepo glavico ima, tako ljubki obrazek in krasne oči; raven je kot sveča in vse njegovo vedenje in celó njegov hod je že imeniten!

Če ga gledam v cerkvi ali na poti med drugimi otroci, se ga ne morem nikdar nagledati; je kot svitla zvezda med drugimi zvezdami, ki komaj brlijo; je kot klinček, kot žlahtna roža med plevelom, kot gospodič med paglavci.

Oh, ko doraste, vsa dekleta bodo norela za njim in on, lep fant, si bo izbral najlepšo in najbogatejšo.

Boštjan.

To bo še ugleden mož, naš Franček, vse ga bo spoštovalo; saj bo najbogatejši in najimenitnejši v vsej fari.

Franciska.

Tako bo! Sedaj ga sicer nekateri res ne marajo, ker so zavidni, da je tak krasen dečko in ponosit!

Boštjan.

Pa pred bogastvom se vse upogne in midva mu hočeva in morava priboriti spoštovanje. Vse se mu mora ukloniti; to bi kaj bilo, da bi si taki razcapani paglavci upali nagajati. Kdor mu bo le količkaj storil, tega bom preganjal in s časom, vem, da strem ves odpor zoper njega in on, moj Franček, bo imel ugled, saj je edini sin premožnih staršev.

Franciska.

Tudi jaz Frančku večkrat razlagam to in on me sicer uboga, ko mu razkladam take nauke, a ta presneta šola, ta zabiti učitelj, ta vedno nasprotuje.

Boštjan.

Da, tudi z učiteljem obračunim, moje potrpežljivosti bo kmalu konec. Naš vendar ni tak kakor so paglavci, saj smo mi bogati in ugledni, nas spoštuje vse in spoštovati mora tudi našega Frančka.

Pripravi južino za me in za Frančka, da skupaj južina, ko pride iz šole. Jaz grem sedaj k Petrovim zaradi prihodnje občinske seje.

Franciska.

Kmalu se vrni, južina bo gotova in Franček tudi kmalu pride. (*Boštjan odide.*) — Da, naš Franček, moj Franček, to bo še fant od fare! (*Gladi perilo.*)

Četrty prizor.

Franciska, Mimika.

Mimika

(prinese jopico brez gumbov). Mati, glejte, nekdo mi je porezal vse gumbe raz jopico.

Franciska

(prezirljivo). Si pa druge prišij!

Mimika.

V skrinji je vse razmetano.

Franciska.

Si pa popravi!

Mimika.

To jopico mi je narezal in to novo obleko mi je poškodoval, ki ste mi jo kupili še-le pred enim tednom.

Franciska.

Kdo pa?

Mimika

(molči v zadregi).

Franciska.

No, kdo?

Mimika

(tiho). Franček.

Franciska

(nevoljno). Ali se ti blede? — Franček, naš Franček da ti je to naredil?!

Mimika.

Drugi pa nihče ne pride v zadnjo sobo in on vedno igra za gumbе.

Franciska

(jo gleda ježno nekaj časa, potem pa govori ježno z odločnim glasom). Enkrat za vselej ti prepovem, da Frančeka dolžiš kaj takega. Ta bi bila lepa! Ali tako spoštuješ sina svoje gospodinje in svojega gospodarja? Čegav kruh pa ješ? Razcapana in bosa si prišla k nam in sedaj hočeš več biti kakor naš sin; sedaj se upaš našega Frančeka dolžiti, da ti je ukradel gumbе, ki niso bili več vredni nego počen groš. (Se ježno obrne od nje ter gladi naglo naprej.) Kar poberi se mi izpred očíj, ti — ti seme tatinsko ...

Mimika.

Jaz še nisem ničesar ukradla.

Franciska

(se obrne zopet k njej). Ti se upaš meni ugovarjati?! — Poberi se (kaže vrata), ker si sama tatinskega rodu, misliš, da smo tudi mi taki!

Mimika

(očitajoče). Mati, kaj govorite! — Lepo vam služim, že drugo leto, a tatica nisem bila in ne bom. Pa še

moje rajne starše v grobu zmerjate, da so tatinski rod. — Povejte, ali ste kedaj slišali le eno besedo, da so bili moji starši nepošteni? Ali sem že jaz storila kaj nepoštenega?

Franciska

(*naglo*). Jezičnica predrzna, ti se boš obregovala nad menoj, ki sem najbolj bogata in ugledna kmetica, ti — ti svinjska dekla ...

Mimika.

Za svoje pošteno ime in še posebej za pošteno ime svojih staršev, ki že leže v grobu, se mora vsakdo potegniti.

Franciska.

Ciganka pritepena, se boš kregala z menoj! Ti boš našega Frančka dolžila tatvine!

Mimika.

Ciganka nisem, pošteno dekle sem in vam zvesto služim že dve leti, še nobena ni tako dolgo vzdržala pri vas. — Frančka nisem obdolžila tatvine, temveč le rekla, da mi je gumbi porezal, (*odločno*) in mi jih tudi je. Strah bi mu dali, da bi ne bil tak.

Franciska

(*razburjena*). To je pa že preveč! (*Udari z nogo ob tla.*) Tega ne pustim, da bi se že vsak upal obregovati ob Frančka. Vsega bi naj bil on kriv in le on, edino on, vsikdar on! — Še pljuvali bi po njem, ko bi se

ne zavzemala zanj! Ubogi otrok se ne more braniti, a jaz sem njegova mati in torej je moja dolžnost, da ga branim pred svojatjo, ki se zaletava vanj.

Mimika

(*proseče*). Pa si dajte kaj dopovedati, saj ga nihče ne dolži po krivici, najmanj pa jaz. — Ah! da ste tako zaslepljeni, da vidite v Frančku vse dobro in same čednosti, a drugi so baje sami hudobneži.

Franciska.

Tiho bodi ti, ki nimaš več pameti kakor kura. Kaj veš ti, kaj je materinska ljubezen! Ti boš mene učila, ti, sirotka ti! (*Kaže s prstom na čelo.*)

Mimika.

Zasmehujte me, a vsa vas govori, da vas je ljubezen do Frančka oslepila, vsi se norčujejo iz vas ter vam prorokujejo slabe posledice vaše neumne vzgoje.

Franciska

(*vsa iz sebe*). To je že skrajna predrznost! Vsi me spoštujejo in čislajo, vsi se mi odkrivajo in klanjajo, le ti se upaš tako govoriti. Gotovo trobiš ti take reči v svet, da bi mi izpodkopala ugled. Kačo sem redila doslej na prsih, tebe, ti hinavka.

Mimika

(*mehko, očitajoče*). Mati — ali ste iz uma!?

Franciska

(*razjarjena*). Vun, marš — poberi se! (*Seže v žep in vrže na mizo nekaj denarja.*) Tu imaš plačilo za mesec dni naprej in pri tej priči zapusti mojo streho.

Mimika

(*niti ne pogleda denarja*). Saj grem, a kesali se še bodete svoje slepote in prevzetnosti, a tedaj bo prepozno. (*Odide jokaje.*)

Franciska.

To je predrznost . . . Bog, kje si, da ne kaznuješ takoj tako hudobnega jezika. (*Se zgrudi onemogla na stol. — Odmor.*)

Da, da, vse spoštovanje in ves ugled peša; kje so tisti zlati stari časi, ko je bil še red na svetu! A dandanes, kakšni so posli, prevzetni in ošabni in sami-svoji, da je groza. Stori mu kaj, pa te gre še tožit. To so sadovi omike, to je enakopravnost, da že hočejo biti posli več kakor mi posestniki, ki plačujemo ogromne davke. — A v svoji hiši bom še jaz gospodinja, in če treba pa si pridobim s silo potrebni ugled in tudi Frančeka očuvam pred svojatjo. Z železno roko bom odbijala brezobzirno vse napade izprijenega sveta; ne le nas, tudi Frančeka mora vse spoštovati, vsakdo se mu mora ukloniti. Bogatstvo je moč, je prava moč na svetu. (*Vstane in hoče gladiti.*)

Sedaj se mi je pa ohladil gladilnik pri tem sitnem prepiru. — Naj gre — malo žal mi bo vendar-le za

njo, ker je bila jako marljiva, a kaj, dekel dobim, kolikor hočem. K bogatemu Lovriču je šla še vsaka rada.

Moram poklicati Nežo s polja, da ponese južino in da mi pomaga v kuhinji, ker je ta odšla. (*Hoče oditi.*)

Peti prizor.

Franciska, Janez.

Janez

(*vstopi — proseče*). Mati, ne bodite tako brezsrčni, sedaj ko bo skoro zima, pa Mimiko nenadoma od-slovite!

Franciska

(*osorno*). Kaj tebe briga!

Janez.

Vse leto vam je pridno robotala in delala, a sedaj jo napodite izpod strehe.

Franciska.

Brez vzroka je nisem in tebi nisem odgovorna; k delu pojdi!

Janez.

Pa ne bodite tako neusmiljeni, pokličite jo nazaj.

Franciska.

Nazaj jo naj kličem? Ha-ha!

Janez.

Kam hoče iti sedaj na zimo, ko nima ne sorodnikov, ne staršev, in noben gospodar ne sprejema rad poslov na zimo.

Franciska

(oblastno). Kdo pa si ti, da bi mi zapovedoval, kaj naj storim in kdaj naj storim?!

Janez

(mehko). Jaz vas le prosim.

Franciska.

„Gliha vkup štriha“, predrzen si kot ona — poberi se v hlev k delu!

Janez.

Povsod najde lepa beseda lepo mesto, *(jezno)* a vi si ne daste nič dopovedati.

Franciska

(jezno vzkipi). Kačja zalega ti posli! Poberi se še ti za njo!

Janez.

Saj bom — v štirinajstih dneh si dobite drugega hlapca, pri tako krivičnih ljudeh nočem več služiti. Franček je porezal gumbe, sam sem videl, da jih je imel.

Franciska

(energično). Dosti mi je! Le pojdi, da te ne vidim več! Taki ljudje bodo obrekovali našega Frančka in mene strahovali! — Pritepenec pritepeni, ti si Mimiko pokvaril; dokler tebe ni bilo, je bila pridna in poslušna, odkar si pa ti pri hramu, sta pa vedno tiščala glave vkup ter pela in vriščala.

Janez

(jezno). Saj se nisem semkaj pritepel, gospodar je prišel po me ter me najel. Pošten hlapec sem bil in sem, in vi mi ne bodete jemali dobrega imena.

Franciska.

Ali je to pošteno, domačo deklo zapeljevati?!

Janez

(jezno vzkipi). Kdo jo je zapeljeval? Nič nepoštenega ni bilo med nama. Če sva si pa tuintam zapela kako pesem, ni bil greh. Vesele ljudi ima Bog rad in tudi pravični ljudje, a krivica, ki ste jo danes storili ubogi Mimiki, vpije do neba ...

Franciska

(kaže na vrata). Marš, marš, poberi se!

Janez.

Saj grem, pa zapomnite si: v tej hiši ne bo več blagoslova božjega, ker tirate po krivici ljudi iz nje.

(*Žuga s prstom.*) Hram, kjer ne marajo poštenih ljudi in poštenega petja, je proklet! (*Odide.* — *Odmor.*)

Franciska.

Kaj bo tak hlapec, naj govori, kar hoče! —

Da — to so posledice naših modrih postav, ko ima vsak hlapec in vsaka dekla že tiste pravice, kakor kmetje. Enake pravice pri sodnji in gosposki, enake pravice pri volitvah in še ne vem, kako se že imenuje ves ta zlodej. — To bo lepo, ko bodo hlapci in dekleta zapovedovali gospodarjem ha-ha!

Naš svet je pokvarjen, gnil; priti mora vojska ali kuga, ki malo pomete in napravi zopet red in uveljavi zopet staro spoštovanje podložnih do predpostavljenih ... (*Se ogleda na uro.*)

Sedaj pa moram iti Nežo klicat. (*Hoče oditi.*)

Šesti prizor.

Franciska in Andrej.

Andrej

(*pride iz veže in plaho pozdravi.*)

Franciska

(*neprijazno.*) Kaj bi rad?

Andrej

(*boječe.*) Gospod učitelj so mi naročili, da bi vam povedal ...

Franciska

(nestrpno). Kaj povedal?

Andrej.

Da je vaš Franček po šoli, ker me je vrgel danes zjutraj . . .

Franciska

(nevoljna). Tako — po šoli — zopet zaprt . . .

Andrej

(pokaže strto peresnico). Pa to-le peresnico mi je strl, in da bi mi drugo kupili.

Franciska.

Taakoo — jaz bi ti naj kupovala, kaj ne?! — Če te je vrgel, prav je storil.

Andrej.

Nič mu nisem storil; čakal me je za plotom ter kar planil nad me.

Franciska.

E, kaj! Lažnjivci ste vsi, kolikor vas je. Zakaj ga pa ne pustite pri miru! — Glej, baš ti, smrkavec, si Frančka oni dan metal pri lesi za vasjo, da je prišel ves prašen in pokotan domov. — In ti ga hodiš tožit! — Prav je storil, če te je.

Andrej

(strahoma prime za kljuko, da bi odšel).

Franciska.

O, le čakaj še; prav da si prišel (*ga zgrabi s polno roko za lase*), imam ti še jaz vrniti, kar si Frančeku posodil tam pri lesi, veš. (*Ga vleče sred sobe.*)

Andrej

(*se brani in kriči*).

Franciska

(*razjarjena*). Paglavci, menite, da smete z našim vse početi, a jaz vam že odkupim veselje, jaz vas že naučim potrebnega spoštovanja do Frančka. (*Privleče med tem Andreja v kot za peč, vzame tam slonečo palico ter prične Andreja tepsti.*)

Sedmi prizor.

Prejšnja, Tonek in za kulisami šolarji in šolarice.

Šolarji

(*zunaj kriče vse vprek*).

Tonek

(*naglo odpre duri ter prileti v sobo, zgrabi Andreja in ga potegne iz Franciskinih rok*). Tepli ga ne bodete, sram vas bodi! Frančka tepite!

Franciska

(*vihti palico nad obema ter ju tepe*). Aha, zalega peklenska, prav sta mi prišla v pest!

Tonek in Andrej

(zbežita).

Šolarji

(*kriče zunaj za kulisami in se slišijo med splošnim krikom klici*): V žep ga vtaknite! — Polijte ga! Meni je metal kamenje! — Razbojnik bo! — Meni je raztrgal suknjo! — Še v lice vam bo pljuval! — Mene je tepel! — Še na vislice pride! ...

Franciska

(*stoji ves čas odrevenela — potem zgrabi vrč vode ter vlije vodo skozi okno*). Stran odtod, golazen nesramna! — (*Hrup zunaj potihne. Slišijo se le še posamezni klici oddaleč.*)

Osmi prizor.

Franciska.

Franciska

(*omahne onemogla na klop. — Odmor.*) Kaj takega, kaj takega! To se vidi, kaka je dandanes mladina, in Franček, moj ubogi Franček, mora hoditi med to druhal v šolo! — Kar v mestne šole bi ga dala, ko bi ne bilo tako daleč!

(*Ogorčeno.*) In učitelj — ali ni brezvestno, da zapira našega Frančka! Ali je še kaj pravice na svetu?! Da, da, tako se bo pa godilo kakor poletu; vsak dan

zaprt in potem tisti opominski listi. Lahko ne gre v šolo, če ga tako mučijo tam. Ali mu je zameriti, če gre raje v gozd na izprehod kakor v šolo?

(*Vstane.*) Ne, ne, tako ne sme več biti, to je tiranstvo, nasilnost . . . Ha! — mislijo, da bodo z nami pometali, z nami!

Deveti prizor.

Prejšnja, Boštjan.

Boštjan

(*vstopi*). Kaj ti je, stara?

Franciska

(*ogorčena*). Kaj?! Komaj se je šola pričela, pa je že zaprt! Ne vem, kaj je, da ga živega ne morejo trpeti. Tega učitelja moramo spraviti proč, naj stane, kar hoče.

Boštjan

(*zavzet*). Zaprt, zaprt? Zakaj je zaprt? Naš je po šoli?

Franciska.

E, kaj?! Malenkost! Onega kočarjevega Andreja je baje vrgel, veš tistega, ki je oni dan pri lesi tako povaljal našega; mu je pač vrnil.

Boštjan.

In zato je naš po šoli, naš?!

Franciska.

Kar idi gor v šolo k učitelju, pa mu jih prav povej.

Boštjan.

Res, mera je polna; grem k njemu in sliši jih, da mu bo še dolgo zvenelo po ušesih.

Franciska.

Le idi, če tako pustiva, nama ga vsak dan zapro. Ti si oče, ti se zavzemi zanj, se moraš!

Boštjan

(*razjarjen*). Hudič, presneti šomašter — mojega fanta bo zapiral, našega ...

Franciska

Tega učitelja moramo proč spraviti ...

Boštjan.

Da, proč z njim, naj velja, kar hoče.

Franciska.

Prej ne bo miru! — Le idi brž!

Boštjan

(*se obrne k vratom*). Kar grem. — Ne bo mi ga zapiral, jaz sem oče, jaz mu kruh režem ... (*Odide.*)

Franciska

(*pogleda na uro*). Ubogo dete, polštirih je že minilo, pa ga še ni. Na, sedaj pa pride spet izstradan domov.

Moram mu boljšo juženco skuhati; malo jajčec bom strla v ponev, pa kave mu skuham, da se malo poto-laži. Oh, siromaček moj! (*Globoko vzdihne.*) So pač križi in težave na tem izprijenem, hudobnem svetu. Jerum na, Nežo moram poklicati, da bo nesla delavcem južino. (*Odide.*)

(Zavesa pade.)

Deseti prizor.

(Scena se spremeni v šolsko sobo. Zadaj miza in stol, po-sredi klopi za šolarje, po stenah slike in zemljevidi, na eni strani omara in duri, na drugi okno. Učitelj sedi pri mizi in popravlja zvezke, Franček pa sedi v klopi in piše nalogo na tablico.)

Učitelj, Franček.

Učitelj.

Ali si napisal? — Kaži!

Franček

(*prinese tablico k mizi učitelju*).

Učitelj

(*pregleda — prijazno*). Vidiš, to si pa dobro napravil. O, ko bi ti hotel biti vedno tako priden, kaj bi še lahko bilo iz tebe! Ali bi ne bil tudi ti sam sebe vesel?

Franček

(*gleda v zadregi na tla*).

Učitelj

(se obrne popolnoma k njemu, mu dene roko na ramo in reče mehko). Franček, vem, da v srcu še nisi hudoben . . . *(Odmor.)* In vendar, zakaj si . . .

Franček

(proseče). Samo sedaj mi še odpustite, gospod učitelj, nikoli več ne bom tako hudoben.

Učitelj

(očitajoče). Kako krivično napadaš svoje součence, ki ti ne store nič žalega! Ko sem vas danes izpraševal, nisi mogel navesti za se niti enega olajševalnega razloga.

Franček.

Res je, nič krivičnega mi nista storila.

X Učitelj.

No, vidiš, sam pripoznaš. Jaz sem izpraševal danes vse, tudi to, kar bi bilo olajševalno za te in tvoje sirovo dejanje, ker po krivici nočem nikogar kaznovati. Slišal si pa sam, kako težke obdolžitve zoper te sem izvedel in ti se nisi upal niti ugovarjati. — *(S poudarkom.)* Franček, trinajst let si že star, gotovo uvidiš, da ti hočem dobro. Rad bi te poboljšal, da bi bil priden deček in kedaj vrl mož . . . pa . . . *(globoko vzdihne)* ves moj trud je skoro brezuspešen, da že sam ne vem, kaj je temu krivo.

Franček.

Gospod učitelj . . .

Učitelj.

Uvidim tvojo dobro voljo; vidim, da me imaš rad in da še slušaš mojo besedo . . .

Franček

(ginjen prikima).

Učitelj.

A komaj mi izgineš izpred oči, že zopet napraviš kako budalost.

Franček.

Gospod učitelj, saj bom boljši, saj uvidim, da sem na slabi poti, vidim, da mi hočete dobro . . .

Učitelj.

Spoznanje je prvi korak k poboljšanju. To je prav, če spoznaš, saj že imaš nekoliko lastnega razuma, da spoznaš dobro od slabega.

Franček

(ginjen). Ah, gospod učitelj, ko bi vedeli, kako mi je včasih žal, da sem tak, ko bi bil lahko ves drugačen. Res, sram me je včasih samega sebe.

Učitelj.

To je vest, tvoj dobri angelj varih. — Franček, slušaj vselej ta glas!

Franček

(*bridko*). Da, ko bi me ne hujskali in podpihovali ...

Učitelj

(*presenečen*). Kdo te hujska in podpihava? Govori odkritosrčno! Ali kak tovariš ali kak hlapec! (*Zase.*) Tu bo pravi vzrok — slaba tovaršija.

Franček.

Erženov Jožek je že nekaj kriv, a največ pa ...

Učitelj.

Kdo pa?

Franček.

Mati ... in oče tudi.

Učitelj

(*pogleda vstran — iznenadjen*). Ah, to je pa hudo!

Franček.

Vedno mi pravita, da smo mi prvi, ker smo najbolj bogati, in da mora mene vse spoštovati, in če ne drugače, si moram s silo pridobiti ugled, in če komu storim kaj zlega, pa me še hvalita in bodrita.

Učitelj

(*žalosten zmaja z glavo*). Hm, hm ... hm ...

Franček

(*odkritosrčno*). Tudi danes bi ne bil Andreja, pa so me mati nahujskali, češ, naj mu le vrnem, ker sta mi zadnjič pri lesi s Tonekom vzela desetico iz roke ter me povaljala po cesti.

Učitelj.

Slišal sem danes že o tej desetici, a saj ti je nista po krivici, temveč ti si jo njima vzela po krivici.

Franček

(*povesi oči*). Res je, ona dva sta odprla lesa, njuna je bila desetica.

Učitelj.

No, vidiš, da si torej napravil danes Andreju dvojno krivico. — Sicer pa izrekaš hudo obsodbo nad svojimi starši, da te namreč oni hujskajo, a ne pozabi božje zapovedi: „Spoštuj očeta in mater!“ (*Odmor. — Mu gleda trdno v oči in govori ostro.*) Franček, ali pa nisi ti kriv s tem, da svojim staršem ne poveš resnice, temveč se jim nalažeš? (*Molk.*) Vidiš tukaj je vzrok.

Franček.

Saj mi itak ne verjameta, če jima povem, da sem jaz kriv!

Učitelj

(*svareče*). Franček, nikoli ne laži, temveč vselej po pravici govori, če je to komu všeč ali ne. — Erzenovega pa le pusti, to je izprijen fant, s tem ne smeš več občevati.

Slušaj vedno svojo vest, glas v srcu, opomin angela variha, ki ti pravi, kaj je prav in kaj ni prav! — Že tretje leto sedi tukaj v tem razredu, ali te ni škoda, ko izstopiš iz šole pa boš divjak in ne boš nič znal.

Franček

(*ganjen*). Gospod učitelj, le sedaj mi še odpustite — tako vas imam rad, ubogal vas bom, nikoli več ne bom hudoben.

Učitelj.

Da, Franček, (*vstane*) trinajst let si že star, že moraš imeti nekoliko pravega razuma, delaj vsikdar le, kar je prav, bodi resnicoljuben in priden! — Slušaj svojo vest, če hočeš, da boš srečen, a (*mu žuga s prstom*) gorje ti, če ostaneš tak sirovež!

Pojdi zdaj, pa to ti še povem, če se ne poboljšaš, te ne morem imeti več rad. — Danes ti zadnjikrat odpustim, razumeš?!

Franček

(*globoko ginjen*). Hvala za vašo ljubezen, gospod učitelj! Bodete videli, da postanem ves drug človek, da se res poboljšam. (*Hvaležno prime učiteljevo roko in jo poljubi.*)

Učitelj

(*ga drži z eno roko, a drugo mu dene na glavo in govori svečano, globoko ginjen.*) Bog bodi s teboj ter ti daj potrebno moč! — Franček, misli na Boga

in kar si mi obljubil ter slušaj svojo vest! — Da, rad te imam, a še rajši te bom imel, če se poboljšaš. (*Ga izpusti, gre k oknu in gleda vun.*)

Franček

(*si briše solze, gre v klop ter si spravlja tablico, knjige i. dr. v torbo. Zase.*) Da, res, hočem se poboljšati, sram me je že, da sem tak divjak. — O, kako jih imam rad! (*Gleda učitelja.*) Ko bi bili ta gospod moj oče, kako bi bil jaz srečen! (*Vstane in dene torbo na ramo.*)

Učitelj

(*gre zopet k mizi*). Reci očetu ali materi, naj prideta kateri dan že k meni, ali oba ali vsaj eden, oče ali mati, kateri že utegne. Reci, da prosim, naj prideta k meni, rad bi govoril ž njima.

Franček

Da! (*Se prikloni in odide.*)

Učitelj

(*pospravi zvezke z mize in jih dene v omaro*). Je še zdravo jedro v tem dečku — v srcu še ni pokvarjen.

Oh, škoda dečka, če se stvar ne preobrne na boljše. Deček je dovzeten za vse dobro, a—a—vpliv staršev je močan in tukaj mi celo nasproten.

Stvar je kočljiva, starši so le starši, varovati moram njih ugled napram otroku. V nedeljo moram govoriti

z očetom ali materjo, če ju prej ne bo sem. — Poznam ju, da sta bahata, pa nič ne de — potrudim se in se premagujem, da le rešim dečka.

Izgubila se mi je ovca od črede, šel bom po njo četudi črez skalovje in trnje, samo da jo rešim prepada.

Upajmo!

Enajsti prizor.

Učitelj, Boštjan, Franček.

(*Boštjan vstopi oblastno s klobukom na glavi in gre naravnost k učitelju. — Franček obstoji pri vratih s klobukom v roki.*)

Učitelj

(*prijazno*). Baš prav, da ste prišli oče; želim z vami govoriti.

Boštjan

(*srdito*). O, jaz imam z vami govriti. (*Kriči.*) S kako pravico zapirate mojega fanta, kaj vruga imate z njim. (*Udari po mizi.*)

Učitelj

(*mirno*). Pomirite se!

Franček

(*hiti k očetu ter ga prime za roko. — Proseče*). Oh, oče, ne — kaj delate!

Boštjan

(*Frančeku*). Kaj boš — vun idi, pa počakaj me! (*Kaže na učitelja*). S tem le imam govoriti, s tem moram obračunati.

Učitelj

(*mehko*). Franček, le idi domov! (*Franček odide.*)

Boštjan

(*bahato*). Kdo pa ste vi? Kaj pa mislite? Ali vas za to plačujemo in redimo, da nam otroke črtite?

Učitelj

(*bled, a miren*). Vi mene ne redite in vašega sina jaz ne črtim, temveč celo rad ga imam; pa kaznovati ga moram, če zasluži.

Boštjan.

Jaz sem oče (*se trka na prsi*), edino jaz imam pravico strahovati svojega otroka, a nihče drug.

Učitelj.

Če druge brez vzroka sirovo napada in jim poškoduje reči, zasluži kazen in — kazen poboljša človeka. Kot učitelj pa nimam le pravice temveč celo dolžnost, da učence za prestopke kaznujem.

Boštjan

(*osorno*). Vsak škric si že dandanes lasti pravice, a davke plačujemo le mi kmetje in mi kmetje vse redimo.

— Mojega otroka ne boste zapirali ali celo topli, to vam povem!

Učitelj.

Lovrič, zakaj ste taki?! Dajte si kaj dopovedati, pogovoriva se mirno, saj pravijo, da lepa beseda najde lepo mesto. — Nujno potrebno je, da se razgovoriva, vaš Franček je takšen . . .

Boštjan

(*naglo, osorno*). Takšen ali takšen, to vas čisto nič ne briga.

Učitelj

(*začuden*). Ne? Jaz sem vendar učitelj in vzgojitelj mladine.

Boštjan

(*zaničevalno*). Proklet šomašter si, drugega pa nič.

Učitelj

(*se obrne užaljen v stran*).

Boštjan

(*robato*). Vse učenje naj vrag vzame, vse šole naj zaprejo!

Učitelj

(*se obrne zopet k njemu, vzdigne kazalec desne roke in zakliče dostojanstveno s sveto jezo*). Človek božji, kaj govorite?! Lovrič, pazite, da vas . . .

Boštjan

(*naglo, pa bolj mirno*). Zakaj ga pa sovražite in vedno preganjate?

Učitelj.

Kdo ga sovraži in preganja? Nihče!

Boštjan.

Kdo, kdo? Vi, ki ga zapirate in kaznujete, tako da se že ne upa več v šolo.

Učitelj

(*s povzdignjenim glasom*). Starši, ki svojemu otroku vse dopustijo, ga nikoli ne svariyo in kaznujejo za prestopke, ga slepo ljubijo in slepa ljubezen staršev koplje otrokom jamo pogube.

Boštjan

(*se obrne vstran, a se zopet bahato zravna*). Enkrat mi ga še zaprite!

Učitelj.

Prepirala se ne bova, če si ne daste izlepa nič dopovedati, vam bo še žal. — Hotel sem mirno govoriti z vami, a če pridete kričat v šolo ter me žalite tako nečuvno ...

Boštjan.

Kaj kričat v šolo? Ali ni mar naša? Mi smo jo postavili in plačali!

Učitelj.

Škof Slomšek so rekli: „Kdor šolo zaničuje, sam sebi škoduje“ (*Govori z globokim čuvstvom.*) Jaz se trudim za vašega sina, da bi ga spravil na pravi pot, a kar jaz dosežem, to vi sproti razderete, kar jaz zasadam, to vi izpulite.

Odkrito vam povem, vam moram povedati, vi in vaša žena sta s svojo nespametjo grobokopa sreče svojega sina. Izprevidite že vendar enkrat, dokler je še čas! Jaz hočem dobro vašinemu sinu, če mi že nočeta pomagati pri vzgoji ter me podpirati, pa mi vsaj ne nasprotujta.

Dom in šola, starši in učitelji bi morali vzajemno delovati v blagor otrok.

Kristus je rekel: „Kdor mi enega teh malih pohujša, bilo bi mu bolje, da bi se mu obesil mlinski kamen na vrat in bi se potopil na dno morja“, a kaj še-le, če starši svojega lastnega otroka ...

Boštjan

(*se nakrat prisiljeno zasmee*). Ha-ha! Šomašter pridi-guje, šomašter; to je vaša plesniva šolska modrost. — Da, radi bi nama odvrnili sina in ga prismodili. Na, na ... videl sem prej tukaj, kako se je hotel zavzeti za vas, a ne boste mu prismodili možganov. (*Ponosno.*) Moje korenine je in ostane; bomo videli kdo zmaga! (*Odide in zaloputne vrata za seboj*).

Dvanajsti prizor.

Učitelj (*potem*) **Berta.**

Učitelj

(*sede ves potrta na stol, nasloni glavo z roko ob mizo in zre žalosten, zamišljen predse*). Moj Bog, moj Bog! Ves moj trud bo zastonj! — (*Odmor.*)

Berta

(*pride tiho k njemu ter mu dene roko na ramo in govori ljubeče-nežno*). Si pa zopet otožen . . . (*Ga gladi z roko po glavi.*)

Učitelj

(*nežno-otožno*). Berta, Bertica, ti si . . .

Berta.

Ne tuguj . . .

Učitelj

(*se obrne k njej*). Ah, moja draga, ko bi vedela, kako me to boli, kako me to peče!

Berta.

Slišala sem tja v sobo ter potem videla odhajati Lovriča.

Učitelj

(*vstane ter hodi razburjen semintje*). Vse življenje se trudim za srečo mladine, da bi bili pridni in pošteni, da bi bili razumni in delavni. Ah, zaslepljeni

starši, ki delate učitelju toliko ovir, ki smatrate učitelja za svojega sovražnika in šolo za zlo, za nepotrebno breme ter sproti podirate, kar učitelj s težavo zgradi in sproti izruvate, kar učitelj s trudom vsadi v otrokovo dušo.

Ah, to me boli, to me peče, ko vidim, da starši, namesto da bi podpirali vzgojno prizadevanje učiteljevo, mu celo zlobno nasprotujejo.

Berta.

Da, res, težavno je delo učiteljevo in naravnost neznosno je, ako ga ne podpirajo starši, — — pa prosim te, Vekoslav . . .

Učitelj.

Človek bi obupal nad našim ljudstvom, ko vidi, kako sirovo ruvajo iz srca otrok nežne cvetke čednosti, ki jih učitelj zasaja s toliko ljubeznijo in goji s toliko potrpežljivostjo.

Berta.

Vse to so deloma zastareli nazori naših starokopitnih ljudi, ki jim je učitelj le stari šomašter in ne vzgojitelj in učitelj mladine, deloma pa je to sad hujskanja zoper šolo in učiteljstvo. — (*Proseče.*) Vekoslav, ne razburjaj se, saj pride spoznanje . . .

Učitelj

(*hodi gor in dol*). Da, da — kedaj se zjasnijo vremena Slovincem tudi v tem oziru? — Kedaj?

Berta.

Spoznanje pride, če tudi ne takoj, treba je le vztrajnega dela in iskrega rodoljubja. — In tega tebi, dragi, ne manjka. Koliko si že storil, koliko žrtvoval, koliko prebil, to ve le Bog in — jaz, ki sem priča tvojega sicer tihega, a neumornega dela. Tudi to sirovost Lovričevo preboliš, in dal Bog, da bi baš današnji dan odprl Lovriču zaslepljene oči. (*Gre k njemu, ga prime za roko in govori ljubeče-nežno.*) Vekoslav, nikar ne tuguj, misli nase in na svoje!

Učitelj

(*ji gleda radostno v obraz*). Berta, ti si mi res pravi angelj pomočnik in tolažnik. Kolikokrat sem že bil malodušen in bi bil že obesil vse ideale na klin, bi bil izgubil veselje do delovanja ter postal iz učitelja — vzgojitelja le najemnik, a ti si me vselej bodrila, da nisem klonil duha, da nisem izgubil vere v boljšo bodočnost.

Berta.

Čemu bi bil malodušen, ko je življenje tako lepo in naloga učitelja — vzgojitelja tako krasna! Da, največjega moža vredno in dostojno delo je vzgajati mladino, naš up in našo bodočnost. — Če se ceni in slavi materino vzgojno delo za Boga in narod, se bo tudi cenilo vzgojno delo učiteljevo, če ne sedaj, pa že še kedaj, ko pride ljudstvo do boljšega spoznanja. In delovati, da ljudstvo

to spozna, je vseh rodoljubov sveta naloga, čeprav vodi steza do tja čez trnje in skalovje, a cilj je vreden največjih naporov, saj gre za prosveto in boljšo bodočnost naroda, za blagor človeštva.

Učitelj.

Ti si krasna žena, Berta, takih žen nam je treba in ni se nam bati — bodočnosti. Razumna žena je sreča moževa in otrok, pa tudi sreča narodova. (*Jo poljubi.*)

Berta.

Hotela sem te potolažiti ter sem te poprej pustila, da si si olajšal srce in mi potožil svoje gorje, a sedaj pojdi, Vekoslav, na vrt, otroci naju že čakajo. V krogu svojih ljubečih se razvedriš in zopet boš vnet za svoj vzvišen in težaven učiteljski poklic.

Učitelj.

Da, stati hočem neomajan na braniku za blagor mladine, vztrajati hočem vkljub vsem viharjem in oviram; bomo videli, kdo končno zmaga. (*Ji poda roko in odideta.*)

Trinajsti prizor.

Šolska sluginja.

Sluginja

(*pride z metlo, odpre okno in pometa*). Na — kako je prej Lovrič tu razsajal; na konec vasi se je slišalo!

Jaz sem sicer le preprosta sluginja, pa to rečem, ko bi imela toliko otrok, kakor je na rešetu lukenj, nobeden bi ne smel biti učitelj ali učiteljica. — Hvala Bogu, nimam ne jeze in ne velikih skrbi, svoja otroka, Pavlo in Nandeta, sem oba lepo preskrbela. (*Poje.*)

Neko noč sem prebedela,
ko za vaju sem skrbela;
neko solzo pretočila,
dosti bridkosti prebila;
pa sem vaju le vzgojila,
da v veselje sta mi zdaj,
hvala Bogu vekomaj!

Da, da, moja ljubezen ni bila slepa ljubezen, temveč prava in le prava ljubezen ima uspeh. (*Poje.*)

Vaju sem ljubila, ko otroka sta bila,
devojko in fanta, ko sta se razvila,
vaju jaz ljubim in ljubila bom,
da denejo v krsto me — zadnji moj dom.

Štirnajsti prizor.

Prejšnja in Mimika.

Mimika

(*vstopi objokana z zvežnjem obleke v roki.*)

Sluginja

(*začudena*). Kaj si prišla k meni služit?

Mimika

(*sede trudna na klop*). Ah, teta!

Sluginja

(*sočutno*). Kaj ti je, ali si dobila pri Lovričevih slovo?

Mimika

(*prikima in joče*).

Sluginja

(*zamahne nevoljna z roko*). Kaj boš žalovala; pri takih ljudeh služiti tudi ni Bog ve kako prijetno! Z rožicami ti gotovo niso postiljali. Res, dostikrat sem se ti že čudila na tihem, kako da še sploh zdržiš pri takih ljudeh. — Povej mi torej, kaj te je vendar enkrat napotilo, da greš stran od teh ošabnih ljudi.

Mimika.

Ah kaj, teta, popolnoma malenkosten je bil povod. Franček mi je ...

Sluginja.

Seve, Franček, o saj poznam tega svetnika!

Mimika

... z jopice porezal gumbe in novo obleko poškodoval, in to sem povedala gospodinji.

Sluginja.

Pa je bil ogenj v strehi, kaj ne?

Mimika

(*prikima jokaje*).

Sluginja.

Oj, ti slepa ljubezen, kakšen sad obrodiš? — To bi še rada dočakala. — (*Mimiki.*) Kaj boš žalovala; pri meni ostani nekaj časa, pa se že najde kaj za te primernega, kaj boljšega. Čakaj, piševa naši Pavli v Ljubljano, in ta ti gotovo preskrbi dobro službo, boljšo kakor si jo imela pri Lovriču.

Mimika.

Kako ste dobri, teta! Tako mi je bilo težko pri srcu! Uboga sirota nimam nikogar na svetu, kamor bi šla.

Sluginja.

Kaj, ali nisem jaz tvoja teta, sestra tvoje rajne matere? Bog ji daj nebesa!

Mimika.

Da, na vas sem se spomnila ter prišla k vam.

Sluginja.

Tako je prav! To-le še pometem, potem pa greva v mojo sobico, dobiš malo južino, piševa Pavli v Ljubljano, pa boš zopet vesela kakor prej.

Glej mojo Pavlo, boljše ji je kakor kaki učiteljici. V Ljubljani je pri neki imenitni gospe in ima na mesec štirinajst goldinarjev plače. Nande, ki je trgovski pomočnik, pa ima že nad tisoč goldinarjev v hranilnici. Kje zmore kaj takega kak učitelj pri svoji borni plači?

Da, da, le poglej našo učiteljico, ubogo gospodično; toliko so starši izdali za njo, toliko let je morala študirati in sedaj se jezi s temi paglavci tu ter služi petintrideset goldinarjev na mesec. Petindvajset mora dati za hrano, ker je ne dobi ceneje nikjer, deset goldinarjev pa lahko izda za obleko, perilo in obutalo, in kaj ji ostane, koliko lahko dene na stran za hudo silo, koliko si lahko prihrani? Nič! — Naša Pavla pa nima ne jeze, ne truda, ima dobro hrano, dobro vino, živi v mestu in si vsak mesec lahko dene lep kupček v hranilnico. Tako se bo tudi tebi godilo.

Ta čas, da dobiš službo, ostani pri meni. Mi pomoreš skopati krompir; tam pri lesi za vasjo imam namreč vsajenega nekaj ogonov. Baš prav, da mi pomagaš.

Mimika.

O, rada, jako rada. (*Ji hoče vzeti metlo*). Dajte, pometem jaz!

Sluginja

(*se brani*). O, le pusti, saj ni težko to delo.

Mimika

(*ji vzame metlo iz rok in pometa*).

Sluginja

(*jo gleda zadovoljno*). Veš, prav vesela sem te, da si rešena teh bahatih ljudi. Tako te imam rada, draga moja, ker si pridna in vedno vesela, kakršna je bila tvoja mati, kakršna sem jaz in kakršen je ves naš

rod. To prasko z Lovričko pozabiš še nocoj in zopet boš veselo pela. To je prava narava! (*Gre okno zapirat*). Oho, to je pa Janez! (*Kliče ven.*) Kam pa?

Petnajsti prizor.

Prejšnji in Janez.

Janez

(*zunaj*). Ali ste videli Mimiko?

Sluginja.

Videla sem jo, videla; že ima drugo službo, tukaj-le šolo pometa.

Janez

(*vstopi, vzdikne*). O, Mimika, jaz te pa že iščem povsod!

Sluginja.

Kaj pa tebe nosi tod? Ali so tudi tebi pri Lovriču zakurili pod petami?

Janez.

Da, tudi jaz odidem v štirinajstih dneh. — To je krivica, vnebovpijoča krivica, tako pridno deklo kot je Mimika tako ozmerjati in napoditi na mestu iz službe in za prazen nič.

Sluginja.

Jaz pa le rečem, hvala Bogu, da je Mimika enkrat rešena teh ljudi.

Janez.

Da, jaz tudi ne ostanem več pri tej hiši. Stopil sem pred Lovričko ter jo najprej prosil, naj te ne podi izpod strehe, a nič si ni dala dopovedati, temveč je še celo začela zmerjati Mimiko in mene. To mi je bilo preveč; odpovedal sem službo, v štirinajstih dneh sem tudi jaz rešen teh ljudi.

Sluginja.

Tako je prav, to je lepo.

Janez.

V skrbi sem bil za Mimiko, kam pojde sirota, ko vem, da nima nikogar na svetu. In ker tudi ne vem, če ima potrební denar, da se preživi nekaj časa dokler ne dobi službe, hitel sem za njo in jo iskal.

Sluginja

(*Janezu*). Sicer je to lepo od tebe, a ni ti treba biti v skrbeh za njo; jaz sem njena teta.

(*Mimiki.*) Pometi mi sobo, Mimika, a jaz grem, da skuham kave za južino. (*Odide.*)

Šestnajsti prizor.**Prejšnja brez sluginje.****Janez**

(*stopi k Mimiki.*) Tako se mi smiliš! — Glej, tukaj je nekoliko kron (*ji ponudi mošnjo*), da imaš za prvo

potrebo. — Le vzemi, prosim! Bog ve, kedaj še dobiš službo in kje.

Mimika.

Ne, Janez, tega ne morem vzeti...

Janez.

Pač, pač! Tukaj gotovo ne dobiš službe, treba se ti bo peljati v Ljubljano, peš vendar ne moreš tako daleč iti, in potovanje stane. — Vzemi, prosim te.

Mimika.

Ne — — saj imam še sama nekaj.

Janez.

Bog ve, če bo dosti? Kaj pa, če ti zmanjka?! Jaz sem že skusil, kako hudo je, brez službe in brez denarja biti na cesti. — Moj Bog, moški se že še pre-rije, a ženska, dekle kot si ti...!

Na, vzemi... Ali se še spominjaš, ko sva se prvikrat srečala pri lesi, tedaj sem ti obljubil, da se moško potegnem zate, če bo treba, in kar sem obljubil, to storim. Sedaj rabiš pomoči, torej vzemi!

Mimika.

Boš še sam rabil, saj si moraš tudi ti poiskati drugo službo.

Janez.

Jaz imam še štirinajst dni časa, med tem si že poiščem kaj. Slišal sem, da grajski rabijo hlapca.

Oglasim se, mogoče dobim; sicer pa jaz zase še imam. Vzemi torej to, če nisi jezna name. Kaj ne, da nisi?

Mimika.

Zakaj bi bila jezna nate?

Janez.

Vidiš, tako je; mislim, da nimaš vzroka biti jezna name. — Kar vzemi, pa je!

Mimika.

Janez, če sem ti rekla, da ne morem in ne smem ...

Janez.

Ne moreš in ne smeš! Kdo ti brani?

Mimika.

Moja vest.

Janez.

Saj je pošten denar, pošteno zaslužen!

Mimika.

O tem ne dvomim, a ...

Janez.

Nič ugovora, vsak izgovor je jalov.

Mimika

(*očitajoče*). Poznava se še komaj nekaj časa in ...

Janez.

Ti si v sili, ti potrebuješ, to opravičuje.

Mimika.

Kaj bi teta rekla?

Janez.

Kaj bo rekla? Mar meniš, da je ona kar obložena z denarjem!

Mimika.

Tisto ne, a pomore mi že.

Janez.

In od mene nočeš vzeti?

Mimika.

Ne morem.

Janez

(*užaljen*). Tako! — Res, da se še dolgo ne poznavata, a menim, da si lahko spoznata, da nisem nikak ne-
pridiprav. — (*Mehko.*) Mimika — in jaz sem mislil,
da me imaš nekoliko, vsaj nekoliko rada, ko sva toliko-
krat tako lepo pela.

Mimika

(*gleda na tla in urno pometa*).

Janez

(*nežnoproseče*). Mimika, pa ti samo posodim, vzemi!

Mimika.

Ne morem.

Janez.

Ne, res ne?

Mimika

(*odkima z glavo, da ne*).

Janez

(*potrta, se obrne, da bi odšel*). Vidim, da me nimaš nič rada. Zidal sem si že zlate gradove, kako bova srečna, pa ... (*Gre.*) Videla se ne bova več, odidem odtod daleč stran. Pojdem v rudnike na Nemško, ali pa celo v Ameriko; naj me podsuje, saj nimam nikogar na svetu ...

Mimika

(*mehko*). Janez!

Janez

(*se obrne k njej*).

Mimika.

Tega ne delaj, žal bi mi ...

Janez

(*vesel hiti k njej*). O, saj sem vedel, da me imaš rada! (*Se strastno objameta.*) Mimika, Mimika, kako te imam rad! Ljubim te od prvega trenutka, ko sem te zagledal pri lesi. — (*Za kulisami se slišita pastirski piščali.*) — (*Odmor.*)

Kako sem srečen! — Slišiš, pastirji ženejo s paše?
— Kako lepo piskajo!

Daj, Mimika, zapojva si še midva! — Delal bom in skrbel, da nama kmalu pridobim domače ognjišče. Poiščem kako tako službo, da se lahko vzameva. Ti boš gospodinjila in jaz bom skrbel in živela bova srečna in vesela. Kaj ne, Mimika, da boš srečna?

Mimika

(se mu nasloni nežno na prsi). Da, Janez, vse hočem prestati za te, vse, ker sem in bom srečna pri tebi.

Janez

(poje).

Cvetice najlepše bi skupaj nabral,
jih v šopek povezal, ga tebi podal;
in z zvezdic bliščečih bi venec spletel,
ga tebi, preljuba, na glavo bi del;
ter s plaščem pomladnega dneva lepote,
in jutrnje zarje čarobne krasote
bi tebe ogrnil, kraljica srca!

Mimika

(poje).

Cvetice podam ti jaz tri,
ljubezni so naju vezi:
prekrasna je prva, vrtnica rdeča,
da bila ljubezen bi najna goreča;
in druga prelepa je lilija bela,
da bila bi midva srečna vesela;
in tretja je rožmarin lepi zeleni,
ljubezen naj nama nikdar ne oveni!

Janez in Mimika

(dvoglasno).

In tretja je rožmarin lepi zeleni,
ljubezen naj nama nikdar ne oveni!

Janez

(poje).

Ti si kraljica moj'ga srca,
ti si najlepša roža sveta;
zvezda-vodnica meni si ti,
tebi le srce moje gori!
Misli so vse mi tebi udane,
za te vse želje moje užgane;
ti si mi solnce, s teboj je dan,
brez te je noč in pekel strašan!

Janez in Mimika

(dvoglasno).

Ti si mi solnce, s teboj je dan,
brez te je noč in pekel strašan!

Mimika

(poje).

Naj zdaj zunaj solnce sije,
ali naj zdaj burja brije,
nebo ruši, zemlja stresa,
a ne dava si slovesa!

Janez in Mimika

(se poljubita — potem se primeta za roke in pojeta blaženo vesela).

Sedaj ni na svetu bolj srečnih ljudi,
i midva prej nikol vse žive še dni,
ko v hipu sedaj sva oba
v dno duše — iz vsega srca!

Nebeška ljubezen, kaj ti vse storiš,
človeka kar v hipu tako spremeniš;
ah, sijaj v življenja noč,
in nama potrebno daj moč!

Le sijaj, le sijaj ljubezni svit,
in sreče se nama daj veselit;
vse naju življenja dni,
ljubezen naj v srcu gori!

(Zavesa pade.)

IV. DEJANJE.

Scena kakor v prvem dejanju; lesa je zaprta.

Prvi prizor.

Andrej *(potem)* Tonek.

Andrej

(pride od leve s torbo na rami, gre v šolo). No, ali še ni nikogar? Prezgoden sem, pa mislim, da morajo

vsak čas priti. Počakam jih. (*Sliši se od desne strani petje. — Poslušaj.*) Aha, to je pa Tonek, hočem mu pomagati. (*Pojeta dvoglasno.*)

Solnce čez hribček gre,
luna pa za gore,
zvezdice presvetle,
se potope.

Tonek

(*pripoje od desne strani. Ko je že blizu prelaza, nakrat preneha peti, zaječi boleстно.*) As-a-a-a!

Andrej

(*prestrašen*). Kaj ti je? (*Hiti prek prelaza k Toneku.*)

Tonek.

Ta grdi mejnik ali kaj je že, da mora baš tukaj ob potu stati!

Andrej.

Kri ti teče, palec si si ranil ob tem preklicanem kamnu.

Tonek

(*sede*). Nisem pazil nanj, temveč gledal sem le k tebi prek plota ter sem butnil z nogo ob ta kamen.

Andrej.

Čakaj, to le je moja cunja za tablico brisati, obvežem ti prst. (*Mu obvezuje.*)

Tonek.

Hvala, a sedaj moram hiteti domov po šolske reči, a ti me počakaj tukaj, jaz sem takoj zopet tu. (*Stopita prek prelaza.*)

Andrej.

Kam si šel?

Tonek.

V mlin sem šel povprašat, če nam je že mlinar semlel, ker nam že primanjkuje kruha.

Andrej.

Brž pridi, počakam te tukaj.

Tonek.

Le počakaj, saj veš, da Franček še ne bo dal miru. Kako so se včeraj njegov oče kregali pri vas in pri nas!

Andrej.

No in Lovrička tudi ne pozabi kak vrišč smo ji včeraj naredili. Skoro da je bilo preveč!

Tonek.

Kaj, če te je pa tepla! Vsi so jezni na te Lovriče. (*Ogrčen.*) Še premalo je bilo, še huje zaslužijo. — Ali si že zvedel, da je Lovrička včeraj Mimiko kar napodila zaradi Frančeka? Ta ji je z jopice porezal gumbe in namesto, da bi Frančeka kaznovala, je pa Mimiko napodila. — Ali ni to nečuvono?

Andrej.

Slišal se sem to, in Janez baje tudi odide v štiri-najstih dneh. Kako je škoda teh dveh, ker sta tako pridna, vedno vesela ter znata tako lepo peti!

Tonek.

Škoda za nju! Kako sta rada poslušala najino piskanje na piščali.

Andrej.

Da, Mimika nama je celo parkrati dala za to kruha.

Tonek.

No, in Lovrič je včeraj baje bil celo v šoli pri gospodu učitelju, ker so zaprli Frančka. — To je slepota in napuh! Naši so rekli, da Lovriče še gotovo doleti kaka nesreča, ker so taki.

Zdaj moram pa res iti, sicer bo prepozno v šolo. — Počakaj me in še enkrat te svarim, varuj se Frančka, saj veš, kako je bil včeraj njegov oče hud in kako je žugal.

Andrej.

Da, hud je bil pa res presneto; menil sem že, da se z mojim očetom pograbit.

Tonek.

Baš tak je bil pri nas, ko se je prišel k nam kregat in jezit. — Pazi torej, Andrej, varuj se Frančka, saj veš, da sta ga mati in oče v svoji jezi naščuvala zoper tebe in mene.

Jaz ti prinesem drugo cunjo. (*Kaže na nogo.*)
Prst že zaceli, bolečina ponehava. Na svidenje! (*Odide
na levo, poje za kulisami odhajaje. Andrej pomaga,
dokler se sliši Toneka.*)

Solnce čez hribček gre,
pesni v nebo done
rajati tudi sme
moje srce.

(*Narodna.*)

Drugi prizor.

Andrej (potem) Franček.

Andrej.

Kako se je Lovrič včeraj kregal pri nas, da sem jaz kriv, da je bil Franček po šoli zaprt, da jaz Frančku ne dam miru, da mi že pokaže, da mi morajo doma strah dati i. t. d. — Na, gotovo bi mi bil polomil vsa rebra, ko bi me bil dobil v roke, pa mati so me še o pravem času skrili pod posteljo. Oče in Lovrič pa sta se kregala, da je vsa vas letela skupaj. Pretil je, da nas vse toži, vse, a moj oče so dejali, naj Lovrič Frančku da potrebni strah, potem bo mir, sicer bo Franček vedna nadloga in zdražba za vse vaščane in tudi svojim lastnim staršem. (*Se ogleda na levo.*) Eden že gre v šolo. (*Opazuje pozorno.*) Hop, to je pa Franček! — Kaj sedaj? — Urno vstran! (*Stopi prek prelaza ter zbeži na desno.*)

Franček

(*prileti od leve*). Le čakaj me, ti grdun! (*Preti z roko*.) Tako te premikastim, da boš pomnil. Oče in mati so... (*Skoči urno prek prelaza, pade in zaječi strašno bolestno*.) Jooj, joj! (*Odmor*.)

Andrej

(*se vrne*). Za božjo voljo, kaj se je zgodilo? (*Stopi k Frančku prestrašeno*.) Kristus nebeški, Jezus, Jezus na! Kri mu teče iz glave, kri! Na ta mejnik je padel z glavo, prebil si je na njem glavo. — Jezus Kristus, kaj naj storim?! — Tam-le je Mimika, ki koplje za šolsko sluginjo krompir. (*Kliče na ves glas*.) Mimika, Mimika hiti, hiti!

Tretji prizor.

Prejšnja, Mimika.

Mimika

(*prihiti od desne*). Kaj je, da tako vpiješ? Ali te je gad pičil?

Andrej

(*kaže na Frančka*). Kri mu teče iz glave. Ubil se je na tem mejniku.

Mimika

(*prestrašena*). Križani Bog, kakšna nesreča! Jezus na, kaj počne Lovrička, iz uma bo! (*Se pripogne k Frančku*.) Še diše, še je živ! — Pomagaj mi Andrej!

Vzdigni mu glavo; ne tam — tukaj, tako, da, tako je prav. (*Vzame robec z glave.*) Tukaj le mu teče kri. Moj Bog, moj Bog nebeški! — (*Mu obveže z robcem glavo.*) Drugega nimam, z ruto obvežem, sicer mu izteče kri. (*Sočutno.*) Siromak nesrečni! — Tako, za silo bo že.

Andrej.

Kar trd sem od strahu! Jezus Kristus!

Mimika.

Andrej, teci k Lovričevim, pa povej, kaj se je zgodilo, naj hitro pridejo sem.

Andrej

(*se obotavlja*). Ne upam, včeraj so me njegova mati topli in njegov oče so se prišli k nam kregat ter so grozili, da me ubijejo, če me dobijo v roke.

Mimika

(*se naglo odloči*). Pazi ti tukaj! — Naj bo — grem jaz — ker hitra pomoč je tukaj nujno potrebna. (*Stopi prek prelaza.*) Pohitim kar prek njiv. (*Odbeži raz-oglava na levo.*)

Andrej.

Kako me je strah in groza! — Jaz ne ostanem sam tukaj. — Tam gori vidim dva moška, stečem po nju. (*Odide na desno.*)

Četrty prizor.

Tonek, Štefek, šolarji in šolarice

(pripojejo od leve strani).

Hajd na noge, le v korak,
čvrsto stopa korenjak;
v vrsti redni vojna gre,
in razlega petje se: hura!

(Postoje pred lesom.)

Tonek.

Kako greste vse vprek kot čreda na pašo. Lepo se razvrstite štirje in štirje, dečki spredaj, deklice zadaj. *(Jih razvrsti in stopi na čelo vrst.)* Tako in sedaj zopet zapojmo ter počakajmo, da pridejo še ostali.

Vsi

(pojo).

Boben poje trom, trom, trom,
kliče svoje trom, ti, rom!
Brzo dalje čez polje
gozd, ravnine in gore! Hura!

Pojmo srčno vsi na glas
naš je mladi zlati čas.
In veselo in gorko
srce bije nam zvesto! Hura!

(A. Perne.)

Tonek.

Nobenega ne bo več, kje je le Andrej? Gotovo se je naveličal čakanja ter je odšel. Tudi mi gremo. Štefe, odpri nam leso!

Vsi

(gredo v vrstah proti lesi in pojo).

Hajd na noge, le v korak,
čvrsto stopa korenjak ...

Štefek

(odpre leso ter prestrašen odskoči). Jezus, kdo je to?!
(Vsi hitijo tja.)

Tonek

(prestrašen). Križ nebeški, to je Franček!

Peti prizor.

Prejšnji, Andrej, Janez in kmet.

(Andrej, Janez in kmet prihitijo od desne strani.)

Andrej.

Tukaj je!

Kmet.

To je kazen božja!

Janez.

Pač res! Moj Bog, moj Bog, kaka nesreča! *(Kliče.)*
Franček, Franček, slišiš?! *(Kmet in Janez se pripogneta k Frančku ter si dasta nekaj opraviti pri njem.)*

Tonek

(*potegne Andreja za komolec*). Kaj se je zgodilo?
(*Gresta kraj plota na levo in se živahno nekaj razgovarjata.*)

Janez.

Še živi.

Kmet.

Še diha.

Janez.

Da bi le ne bilo prehudo! Kdo ga je obvezal?
Ta je dobro storil, sicer bi bil izgubil vso kri.

Andrej

(*pride nazaj k onim*). Mimika ga je obvezala ter šla
k Lovričevim klicat na pomoč.

Janez

(*začuden*). Mimika, praviš, da je šla k Lovričevim?

Andrej.

Da, kar razoglava je hitela, ker je Frančka s
svojim robcem prej obvezala.

Janez.

To dekle ima res zlato srce.

Kmet.

Primi ga tam, Janez, pa rahlo in previdno, da
ga poneseva domov k Lovričevim.

(*Zavesa pade*)

V. DEJANJE.

(Scena kakor v tretjem dejanju: soba pri Lovriču.)

Prvi prizor.

Boštjan (*potem*) **Franciska.**

Boštjan

(*pride iz stranske sobe žalosten, obupan*). Ah, jaz ga ne morem več gledati, ta blede obraz! Preti mi, žuga mi: ti si kriv, ti si kriv moje pogube, ti, lastni oče moj, pahnili si me v brezno pogube, umorili si me, oče — morivec! (*Se prime za glavo in bega po sobi obupan.* — *Odmor.* — *Oponaša učitelja.*) Slepá ljubezen, slepa . . . Človek božji, kaj govorite . . . Kdor mi enega teh malih pohujša . . . Ah! (*Sede na stol in zakrije obraz z rokami.* — *Odmor.* — *Vstane in zgrabi klobuk.*)

Franciska

(*pride iz stranske sobe žalostna in potrta*). Boštjan, kam greš? (*Mehko.*) Ne hodi nikamor, glej, kako vreme je danes zunaj!

Boštjan

(*zmedeno*). Moram na zrak, moram — duši me, duši. (*Odide v vežo.*)

Franciska

(*sede na stol, se nasloni na mizo in krčevito plače.* — *Po odmoru*). Ah, ti moj Bog, hudo, hudo nas

tepeš! — Franček, Franček še pred nekaj dnevi tako zdrav in vesel — a sedaj visi tvoje življenje na niti. Zdravnik ni hotel nič določnega povedati, tolažil je, seve; a če gledam Frančkov bledo obličje, se mi zdi, da že plava smrtni angelj nad njim, da ga že objemlje v svoje hladno krilo. (*Vstane in gre k oknu ter gleda vun.*) Ni ga še. — Ah, tako počasi mineva čas, tako počasi! (*Pogleda na uro.*) Tri je že minilo, a še ga ni. Kdaj je že odpeljal Janez zdravnika nazaj v mesto! Da bi se le že skoraj vrnil z zdravili! (*Zopet sede.*)

In moj mož, ubogi Boštjan, da bi se mu le pamet ne zmedla, tako ga je potrla ta grozna nesreča. Nič ga ne trpi notri, vedno postopa zunaj in lazi kot senca okrog oglov.

(*S povzdignjenimi rokami.*) Dobrotljivi Bog, ohrani nama Frančeka — ozdravi ga! Oglej se na moje potrto srce in usliši moje vzdihljaje! — Ljuba Mati božja, spomni se svojih srčnih bridkosti in usmili se me, uboge matere! — (*Odmor.*)

Drugi prizor.

Prejšnja, Boštjan.

Boštjan

(*še pri vratih zase*). Hvala Bogu, odleglo mi je, da bi le tudi onemu siromačku tam!

Franciska.

Kod hodiš, Boštjan? Glej, da se ne prehladiš v tem vremenu!

Boštjan

(*truden*). Ah, kaj, saj bi bilo bolje zame, da bi že počival v hladnem grobu, kakor da ...

Franciska

(*prestrašena*). Moj Bog, Boštjan, ne obupavaj, saj mu bo še boljše.

Ne sme umreti — ne sme! Okreva in zopet bo čil in zdrav, ker popraviti morava, kar sva zagrešila s svojo nespametno vzgojo.

Boštjan.

Da bi le ozdravel, izpolniti hočem, kar sem zamudil. — Svojo srčno kri bi dal, samo da okreva in da operem krivdo.

Franciska.

Umiri se, Franček je zaspal in spanec ga okrepča.

Boštjan.

O, ko bi ozdravel, vse hočem popraviti, kar sem zagrešil.

Franciska.

Da, boljše ga bova vzgojevala, prav vzgojevala!

Boštjan

Prav praviš, draga moja! — O, ko bi vedela, kako me vest peče, kako mi očita noč in dan, da sva midva s svojo slepo ljubeznijo, da sem jaz s svojo neumnostjo in prevzetnostjo kriv vse nesreče! — Še danes bi šel h gospodu učitelju in ga prosil odpuščanja — storil sem jim hudo, veliko krivico.

Franciska.

Saj pridejo sem, najbrže že vsak čas; pol štirih je že in toraj je že minila šola.

Boštjan

(*začuden*). Kaj praviš? Sem pridejo ... Kdo ti je povedal?

Franciska

(*smehljaje*). Kdo? Oni sami! Saj so že bili tudi včeraj koj po šoli tukaj, ko si bil ti v mestu.

Boštjan

(*neverjetno*). Tukaj so bili? Ali je mogoče?! Ali niso jezni in razžaljeni, ker sem bil tako neznansko sirov ž njimi?

Franciska.

Ne, moj dragi Boštjan! Povedala bi ti že bila, pa si tako čuden, da laziš vedno zunaj okrog ter ne govoriš z nikomer niti z menoj in niti ne slišiš, če te kdo ogovori.

Vedno sva mislila v svoji slepoti, da učitelj Frančka črtijo, ker so ga kaznovali — a ne — temveč ljubijo ga — gotovo bolj resnično kakor midva.

Boštjan

(*počasi zamišljen*). Tudi meni se zdi tako!

Franciska.

In naš Franček jih tudi ima rad, sila rad. Ko se je včeraj dopoldne prebudil iz nezvesti, koj je povprašal po učitelju ter nekaj pravil, česar pa nisem vsega razumela, da mu naj odpustijo, le sedaj še in potem me je prosil tako milo, naj pošljem ponje. Poslala sem Mimiko in prišli so koj po šoli. Franček je bil ves srečen veselja, da so prišli. Niso mu sicer dovolili nič govoriti, a sami so ga tolažili in so mu tako ljubeznjivo govorili, da so me polile solze.

Boštjan

(*ganjen*). V resnici blag človek . . . O, že takrat — že takrat v šoli sem bil v srcu prepričan, da . . .

Franciska.

O, še več ti imam povedati! Preden so odšli, pogovarjala sva se tukaj-le pri tej mizi sama precej časa. In kako lepo so mi govorili o vzgoji otrok.

Boštjan, spoznala sem, kaj je prava in kaj slepa ljubezen staršev; spoznala sem dolžnosti, ki jih imajo starši do otrok. — Ko bi ti mogla povedati, vse tako

povedati, kot so oni meni, prepíčana sem, da bi mislil kakor mislim sedaj jaz.

Boštjan.

Da, da, najina ljubezen ni bila prava, temveč slepa.

Franciska.

Ko so odšli, sem se razjokala. Sedaj — žal, žal, da še-le tako pozno — sem uvidela, kaj se pravi prav — resnično ljubiti svojega otroka. Spoznala sem slepo ljubezen, ki le škoduje, kakor žgoče solnce rožici; prava ljubezen pa je milo solnce, ki obseva in blagodejno ogreva, a ne žge in ne veni. Treba je tudi pohlevnega dežja — opomina, kazni, da rožica — otrok lepo raste in se čvrsto razvija.

Hudega udarca je bilo treba, da so mi padle luskinе raz oči; a odslej hočem v dejanju pokazati, da so tvoje zlate besede, učitelj, padle na rodovitna tla.

Boštjan.

Tudi jaz uvidim, koliko krivico sem jim naredil! Skrbeli so za blagor mojega sina in jaz sem jim bil nehvaležen; ljubili so ga in jaz sem jih sovražil; vzgojevali so mi ga in ga hoteli spraviti na pravi pot, a jaz sem se hodil kregat nadnje; hoteli so iz mojega malopridnega otroka vzgojiti razumnega in krepostnega človeka in jaz sem jih imel za svojega sovražnika!

O takrat — takrat v šoli, ko so mi zaklicali: „Človek božji, kaj govorite“, šel mi je oster glas kot

meč v srce, a moj ponos, moj nesrečni ponos in moja grda prevzetnost sta zmagala ... in — kazen — kazen sledi ... (*Odmor.*)

(*Stopi k Franciski in jo prime za roko.*) Ljuba moja Franciska, naj ti potožim, kar me tišči kot mora, da sem res že skoraj iz uma ... (*Zre zamišljeno predse.*)

Isti prizor v šoli, ko sem se hodil kregat, mi je vedno pred očmi. Če sem v hiši ali zunaj, podnevu in ponoči, vselej in povsod stoji resna častitljiva podoba učiteljeva pred menoj; povsod vidim njegov prst, ki mi žuga; vedno mi doni po ušesih in glavi njegov blagi in vendar oster glas, ki me je svaril. In besede: „Kdor mi enega teh mladih pogubi, bolje bi mu bilo, da bi se mu obesil mlinski kamen na vrat in bi se potopil na dnu morja. In gorje še-le staršem, ki pogubijo svojega lastnega otroka“, te besede so mi kot trobenta s sodnega dne.

(*Hodi razburjen, obupan semintje.*) Zakaj nisem ubogal, zakaj nisem poslušal tega svarilnega glasu?! (*Franciska ihti.*) — Franček, Franček, duša moja, moje, vse, moj edinec, ti bi naj umrl! — Za koga sem se potem trudil, za koga skrbim?! Vse to lepo posestvo naj pride tujim ljudem v pest, ti lepi travniki, rodovitne gorice, črne njive in beli veliki hrami, polni vsega, česar si kmečko srce le poželi, vse to, vse naj pograbijo tuje roke, ko midva zatisneva trudne oči?!

(*Bolestno - obupno.*) Franček, Franček ne sme umreti, ne sme!

Za njega sva se trudila in mučila, za njega skrbela podnevu in ponoči. Polnila sva žitnice z žitom in hleve z živino, pridelovala sva blago in shranjevala krono h kroni, stotak k stotaku, da so se nakopičili lepi tisočaki — vse, vse zate, moj sin, da bi bil srečen, da bi te ne mučile skrbi za vsakdanji kruh.

Franciska

(*počasi s poudarkom*). Ah, da — pozabila pa sva pri tem na eno, ki je najbolj potrebno in važno — na vzgojo, na pravo vzgojo. Prav mi je dejal včeraj učitelj: „Kaj vam pomaga, če ves svet pridobite, svojih otrok pa prav ne vzgojite!“

Boštjan.

Da, da, res je! — Vse posestvo, vse bogastvo dam, rad dam, da mi le sin, edini sin živi! S temi-le svojimi krepkimi rokami hočem delati zanj, da ne bo trpel pomanjkanja, od ust si hočem odtrgavati, da ne bo lačen — samo naj živi — naj mi živi, da me ne bo pekla vest, da sem ga jaz, njegov lastni oče pahnil v grob. (*Sede k mizi, nasloni glavo v roke oprt s komolci ob mizo. Franciska ihti. — Odmor.*)

Tretji prizor.

Prejšnja in učitelj.

Učitelj

(*ogrnjen v zimsko suknjo vstopi*).

Boštjan

(*vstane, ga v zadregi pozdravi in mu poda roko*).
Gospod, ali ste vendar prišli?!

Učitelj

(*pozdravi tudi Francisko*). Zakaj bi ne prišel obiskat
svojega učenca in tolažit starše, ko so v nesreči?

Boštjan

(*ganjen, proseče*). Ako je mogoče, gospod, odpustite
mi, zakaj storil sem vam veliko, preveliko krivico.

Učitelj

(*mirno*). Lovrič, ničesar vam nimam več odpustiti, ker
sem vam že odpustil, kar je bilo; vendar me pa za-
radi blagra vašega otroka veseli, da ste spoznali, da
nisem vaš sovražnik, temveč, da sem vaš prijatelj, da
hočem otroku le dobro in — iskreno želim — da bi
to vaše spoznanje ne bilo prepozno, da bi vaš kes ne
bil zastonj. (*H Franciski.*) Kako je Frančku?

Franciska.

Sedaj spi, pomiril se je nekoliko od včeraj, kar
ste bili vi tukaj.

Učitelj.

No, hvala Bogu! Škoda bi bilo dečka, imel je
vendarle še dobro srce.

Franciska

(*vzdihne*). Oh, da!

Boštjan

(*prikima*). Da, da!

Učitelj.

Potolažita se. Upajmo, da se še vse dobro izteče. Čudna so pota božje modrosti! Gotovo mi ne zame-rita, če vama odkrito rečem . . .

Boštjan.

Oh, prosim, prosim, le povejte!

Franciska.

Vaše besede so nama tolažilo.

Učitelj.

Bog zna, kaj bi še bilo iz vašega Frančka, če bi se ne poboljšal. Z bridko žalostjo sem zrl v njegovo bodočnost; najbrže bi vama še bil kedaj v veliko jezo in mogoče celo v sramoto, če bi bil rasel tako divji naprej.

Boštjan

(*pritrdi*). Da, res!

Učitelj.

Glejta Erženovega Jožeka, izprijen fant je bil, in sedaj je — v zaporu.

Franciska.

In s tem se je naš pajdašil!

Boštjan.

In midva sva ga še zagovarjala!

Učitelj.

Ko bi bil jaz prej vedel za to tovaršijo, bi bil vse druge strune napel. Ta Erženov je pravo seme, kakršen je bil oče, takšen je sin. No, in sedaj ga je dohitela roka pravice. Včeraj je vrgel pri Šimenovih skozi okno pest debel kamen in je zadel novorojenčka v zibeli, da je bil kmalu potem mrtev. Danes so ga vklenjenega odgnali v zapor.

Franciska.

To je strašno! — Slišala sem že o tem.

Učitelj.

Sram me je, da moram reči, tudi ta je bil moj učenec. Koliko sem si prizadjal, da bi ga poboljšal, a vse zaman, bil je pokvarjen skoz in skoz. Tolaži me le zavest, da sem izpolnil svojo dolžnost in da ni moja krivda, da je tak; ni bil dovzeten ne za lepo, ne za hudo besedo, ne za opomin in ne za kazen.

Boštjan.

Tak bi bil naš postal, in midva sva menila v svoji slepoti, da sovražite nas in njega, ker ste ga kaznovali tuintam.

Učitelj.

Kakor vse otroke, ljubil sem tudi vašega — da — ljubil sem ga še celo bolj, ker je imel še dobro srce

in ker sem upal ga spraviti z ljubeznijo na pravo pot. — In da sem Frančka res rad imel, čutil je tudi on sam dobro in zato mi je bil iz srca vdan. Ker sem bil pri kaznovanju, če tudi strog in dosleden, pa vendar vselej pravičen, so imele moje kazni nanj dober vpliv tako, da sem v resnici upal, da se poboljša.

Boštjan

(*obupno*). In jaz — zaslepljeni njegov oče — sem ga odtegoval od vas ter ga celo hujskal zoper vas; jaz njegov lastni oče sem ga tiral s svojo nespametjo v brezdno. — Njegova kri vpije zoper mene ...

Učitelj

(*blagohotno*). Ne vznemirjajte se, Lovrič, kar je bilo, naj bo pozabljeno — in ko Franček ozdravi, Bog daj da kmalu, hočemo zastaviti vse svoje moči, da postane res priden deček, ki bo vam in meni v veselje in ponos.

Franciska.

Čuvala ga bom kot svoje oko in vselej se bom ravnala po vaših nasvetih, gospod učitelj, ker uvidim, da bo le tako vzrasel vrl človek, ki mi bo res v veselje in ponos.

Boštjan

(*poda učitelju roko in govori slovesno*). Gospod, popraviti hočem, kar sem pokvaril. Vzgojevati ga hočem prav, spoštovati in ceniti hočem šolo in uči-

telje, ker uvidim, da ste pravi prijatelji ljudstva in da je šola velika dobrota za narod.

Učitelj.

Ker sem prepričan, da me bosta odslej podpirala pri mojem težavnem učiteljskem poslu, se vama že vnaprej zahvaljujem. (*Poda eno roko Boštjanu in eno Franciski.*) Najbolj hvaležen pa vama bo vajin lasten sin, Franček, ko doraste in uvidi, da je bil dobro vzgojen in poučen, ko se bo čutil srečnega, ker bo imel bistro glavo in blago srce. To se pa da doseči le, če starši in učitelji vzajemno delujejo, če me bosta resno podpirala pri mojem trudapolnem poslu.

Boštjan.

Da, z druženimi močmi v veselje naše ter v srečo in blagor otrok! — Gospod, prosim, sedite vendar, prinesem malo vina. (*Odide v vežo.*)

Učitelj

(*sede za mizo. — H Franciski.*) Ali že dolgo spi?

Četrty prizor.

Prejšnja in sluginja.

Sluginja.

Dober dan! — Kje je pa Mimika?

Franciska

(*pokriva mizo s prtom*). Kaj ji pa hočete?

Sluginja.

Pismo imam zanj. — (*Pikro.*) Takrat ko ste jo napodili od tod, je pisala moji hčeri v Ljubljano, da bi ji preskrbela kako službo in sedaj ji jo je. Lahko nastopi takoj ali v štirinajstih dneh.

Franciska.

Moj Bog, pa vendar Mimika ne odide od nas? (*K sluginji.*) Ne, ne — ne pojde, le kar odpišite svoji hčeri v Ljubljano, da Mimika ne potrebuje nič več tiste službe.

Sluginja

(*zmiga z ramo*).

Franciska.

Saj ji zboljšamo plačilo!

Sluginja.

Če tudi!

Franciska

(*k učitelju*). Kako je oni dan kar razoglava priletela pravit, kaj se je zgodilo pri lesi, ter prosila nujne pomoči za ponesrečenega Frančka. — Z glave je vzela robec in mu obvezala rano, da ni izkrvavel; rešila mu je življenje.

Učitelj.

To dekle ima res plemenito srce.

Franciska.

Komaj sem jo potem preprosila, da je ostala zopet pri nas in sedaj naj odide! —

O, rada jo imam — in stokrat mi je že žal, da sem bila takrat tako neznosna do nje. Nikdar ji ne pozabim njenega plemenitega čina, ki ga je izvršila kot usmiljeni Samaritan.

(*Kliče v vežo.*) Mimika, Mimika, pridi sem!

Peti prizor.

Prejšnji in Mimika.**Mimika**

(*pozdravi*). Česa želite?

Franciska.

Kaj ne, Mimika, da ne odideš od nas? Odpusti mi tisto ... tisto, saj veš. — Glej, Mimika, rada te imam, veliko hvale sem ti dolžna in hvaležno se hočem izkazati.

Sluginja.

Pavla je pisala iz Ljubljane ...

Franciska

(*ji prestriže besedo*). Dobiš večje plačilo, Miklavž in Jezušček o božiču ti prineseta več darov nego doslej in tudi za novo leto in druge prilike te obdarujem.

Šesti prizor.

Prejšnji in Boštjan.

Boštjan

(*se vrne z vinom v roki*). Janez se je pripeljal. (*Se slišijo škrobotci.*)

Učitelj

(*pogleda skozi okno*). Da, res, tukaj je.

Franciska

(*Mimiki*). Veš, govorive še o tem! Prinesi kupice in kruha ter daj teti piti. (*Mimika odide.*) O, da je že vendar le prišel! Cela večnost se mi že zdi, odkar je odpeljal zdravnika.

Sedmi prizor.

Prejšnji brez Mimike, Janez.

Janez

(*vstopi ogrnjen v zimsko suknjo in pozdravi*). Na, vreme pa tako!

Boštjan.

Kdo bi bil mislil, da bo letos tako hitro zapadel sneg.

Franciska.

Počasi si vozil.

Janez.

Počasi? Hitro pač, hitro, a to vreme, ta sneg! (*Vzame iz žepa steklenico in škatljico.*) To so zdravila.

Tega mu morate dajati vsako uro eno žlico in od teh praškov trikrat na dan po en prašek v žlici vode.

Boštjan.

Ali pride zdravnik jutri zopet?

Janez.

Da, rekel je, če bo treba, naj le pridem ponj.

Franciska.

Seve pošljemo ponj, če tudi zapade do vratu debel sneg; čemu so nam pa konji!?

Boštjan.

Pa pripravi sani. — Brž spravi konje v hlev, da se ne prehlade, gotovo so vroči.

Janez.

Zdravnik je naročil, da bi Frančku en prašek dali takoj, obvezo na glavi pa da bi mu pustili popolnoma pri miru. (*Odide.*)

Franciska

(*pogleda v stransko sobo*). Baš sedaj se je zbudil.

Učitelj.

Tedaj mu pa le dajmo zdravilo. (*Franciska, Boštjan in učitelj odidejo z zdravili v stransko sobo.*)

Osmi prizor.

Sluginja in Mimika.

Mimika

(*prinese kruha in kupice*). Teta, pijte in prigriznite malo ter mi povejte, kaj piše Pavla. (*Ji naliže vina.*)

Sluginja

(*ji da pismo*). Pa sama beri! Imenitno službo boš imela.

Mimika.

Menite? (*Bere pismo.*)

Sluginja

Le čitaj, vsak mesec začetkoma osem goldinarjev plače, pozneje pa še več in potem, premisli, kakšno udobno življenje v primeri z življenjem tukaj.

Mimika

(*ji vrne pismo*). Pa pijte teta, saj vino je dobro.

Sluginja

(*pokusi vino*). Res, dobro je; a veš, zaradi službe pa le nič ne odlašaj.

Mimika.

Dokler Franček ne ozdravi popolnoma ...

Sluginja.

Pa v štirinajstih dneh moraš biti v Ljubljani, sicer se služba odda drugi. Pišem jutri Pavli, da prideš ...

Mimika.

Počakajte do nedelje s pismom, tedaj pridem k vam in piševa.

Sluginja

(*zgane z ramo*). Kakor hočeš, pa to ti povem, če sedaj izpustiš priliko, potem ne bo tako kmalu ali najbrže nikoli tako ugodne prilike.

Deveti prizor.**Prejšnji in Janez.****Janez**

(*prihiti vesel brez zimske suknje z velikim pismom v roki*). Halo, Mimika! Mimika, glej, kako pismo sem dobil!

Mimika.

Jaz sem tudi dobila pismo.

Sluginja.

Moja Pavla ji je pisala, da ji je v Ljubljani pre-skrbela dobro službo, in sedaj se še obotavlja ta norica, namesto da bi bila vesela. (*Janezu tiho.*) Pa jo ti pregovori.

Janez.

Ali pojdeš v Ljubljano, tako daleč odtod?

Mimika.

Ne vem še, gospodinja me je prosila prej, naj bi še ostala, in dokler Franček ne ozdravi, ne morem oditi.

Janez

(*sluginji*). Ne, ne — ne pojde v Ljubljano, le kar odpišite svoji Pavli. — Glejta (*vihti pismo*), kaka sreča naju išče.

(*Čita.*) Odgovarjaje na Vašo prošnjo, da bi Vas sprejel v službo, Vam naznanim sledeče:

Zvedel sem od gospoda učitelja Vekoslava Trpina, ki hodi mojega sina poučevat sem na dom, da ste jako vesten in marljiv delavec; zvedel sem tudi, da ste se zaročili z nekim pridnim dekletom, ki sedaj tudi išče službe; zvedel sem pa tudi vzrok temu. Na priporočilo gospoda učitelja Vam ponudim službo oskrbnika ali majerja svoje pristave. Morate se oženiti in dobita oba lepo službo.

Če se bosta v tej službi izkazala, vaju potem povišam za oskrbnika mojega tukajšnjega posestva.

Pomenite se s svojo zaročenko tēr pridite ali Vi sami ali pa oba sedaj v nedeljo predpoldne ob enajsti uri k meni, da se dogovorimo zaradi službe, plače in tudi zaradi Vajine ženitve.

Dolinar pl. Dolinsky,
graščak.

(*Prime Mimiko za roko in se zavrti z njo.*) Ali si slišala? — Imenitno službo dobiva in — oženiva se lahko. O Mimika, moja zlata Mimika, kaj ne, da ne pojdeš v Ljubljano, temveč z menoj pred oltar in potem na pristavo. (*Jo objame.*)

Mimika.

Sedaj sem vesela; tužno sem gledala v bodočnost. Rada te imam, Janez, jako rada, pa moj Bog, kaj pomaga sama ljubezen brez kruha, a sedaj imava kruh tudi.

Sluginja.

Če je tako, potem vama pa res častitam. Ni slaba služba na pristavi in graščak je dober človek. Bog vaju čuvaj, imejta se rada; prava ljubezen osladi vse.
(*Jima poda roko.*)

Janez

(*objame Mimiko okoli pasu in poje.*)

Juhé Juhé
kak fletno meni je;
je zunaj sicer belo,
a v srcu je veselo;
naj zunaj zima vlada,
naj snežec bel zapada,
a v srcu je — pomlad!

Deseti prizor.

Prejšnji in učitelj.

Učitelj

(*pride iz stranske sobe in dene prst na usta.*) Pst, pst!
(*Se nasmehne.*) Kaj pa imata, ali ne vesta, da je tam bolnik?

Janez

(*Mimika se mu izvije iz rok*). Ah, oprostite, gospod učitelj, tako sem srečen v tem trenutku, da so mi v srcu prekipela čuvstva.

Mimika

(*hiti kupice razstavljat na mizi. — Sramežljivo*). Kaj si misli gospodinja in drugi o naju!

Janez.

Kaj? Saj si moja nevesta! — Gospod učitelj, kako se vam moram zahvaliti za toliko dobroto; pridobili ste nama ognjišče, ustvarili srečo. Graščak mi je pisal ...

Učitelj

Vem, vem, pravil mi je gospod Dolinar sam.

Sluginja

Vi ste pač pravi angelj ljubezni in sreče.

Mimika

(*hoče poljubiti učitelju roko, a ta jo odtegne*). Kako sem vam hvaležna, za vse življenje ste mi pridobili srečo. Mogoče bi bila jaz odšla v Ljubljano in ta (*kaže Janeza*) pa bogve kam.

Učitelj.

Jaz sem vama le malo dobrega naredil, pač pa graščak, ker služba je dobra in še boljša vaju čaka in upam, da je bosta vredna.

Graščak me je izpraševal o Janezu, ker je prosil službe, in povedal sem mu, da je Janez priden, delaven in vedno vesel, povedal sem pa tudi o Mimiki, zakaj tudi meni je bilo težko, ko sem zvedel, da je nena doma brez službe.

Da se imata rada, mi je pa zaupala šolska sluginja.

Sluginja.

Da, a mislila sem, da je to le tako, samo tako.

Janez.

Pa je le prava ljubezen, kaj ne, Mimika?

Učitelj

(*poda Mimiki in Janezu roko*). Častitam vama. Sreča vama je mila, in dal Bog, da se vama ne izneveri, pa pomnita: vsak je sam svoje sreče kovač. Ne doletela bi vaju sedaj ta sreča, ko bi ne bila tako marljiva in poštena. Bodita tudi vbodoče taka!

Enajsti prizor.

Prejšnji, Boštjan in (potem) Franciska.

Boštjan.

Naš Janez je pač vedno vesel, še celo v zimi poje o pomladi. (*Mimika odide v vežo in se takoj vrne z lučjo.*)

Učitelj.

Dobil je veselo poročilo in dal duška svojim čuvstvom.

Franciska

(*pride iz stranske sobe*). Janez le zapoj, pa še Mimika ti naj pomaga; Franček bi rad slišal petje, baš me je prosil, da bi zapela.

Boštjan.

Zapojta, da se Franček malo razvedri, petje mu gotovo ne škodi. (*K učitelju.*) Gospod, prosim, poskusite no naše vino. (*Trči z njim in oba pijeta.*)

Sluginja

(*vstane. H Franciski*). Kako je Frančku?

Franciska.

Slab je, slab, a nekoliko boljši se mi zdi.

Janez.

Da bi le kmalu ozdravel.

Boštjan

(*naliva kupice*).

Dvanajsti prizor.

Prejšnji in Franček.

Franciska

(*popolnoma odpre duri v stransko sobo. Franček leži bled z obvezano glavo na postelji*).

Janez in Mimika

(*vzklikneta*). Franček, Franček!

Sluginja.

Revček, kako je bled, pa mu bo že boljše.

Učitelj.

Le pazite nanj! Dal Bog, da doraste čvrst fant!

Franciska

(*da kupice sluginji, Janezu in Mimiki ter trka z vsemi*).
Bog vas usliši, gospod učitelj! — (*K Mimiki in Janezu.*)
Gospod so nama že odpustili, odpustita še nama vidva,
Mimika in Janez.

Sluginja.

Saj Mimika ne pojde v Ljubljano služiti. (*Mimika gre h Frančku.*)

Boštjan.

In tudi za Janeza bi mi bilo žal, če bi odšel drugam.

Janez.

Pa vendar pojdeva, oženiva se.

Boštjan

(*ironično*). Kam se oženita, na Dolinarjevo graščino mar?!

Janez

(*smehljaje*). Graščine nama gospod Dolinar sicer ne da, pa za oskrbnika naju vzame na svojo pristavo.

Franciska.

Ali res?

Janez.

Kakor veste, sem vam službo odpovedal, poprosil sem v graščini službe in baš prej sem dobil pismo, da vzame graščak mene in Mimiko za oskrbnika na pristavo.

Sluginja.

To je dobra služba.

Boštjan.

Sreča vaju pa res išče. Na pristavi vama bo boljše kakor kmetu na kmetiji.

Franciska.

Žal, jako žal mi bo sicer za Mimiko, a to srečo ji privoščim; samo storita nam to ljubav, oženita se pri nas.

Boštjan.

To pa, to!

Franciska.

Mimiki sem toliko hvale dolžna, gostijo vama priredimo mi in praznih rok vaju ne pustimo od tod.

Boštjan.

Saj imamo, hvala Bogu! (*Naliva vino.*) No, pa trčimo na zdravje in dobro srečo. (*Vsi trkajo in pijo. Mimika tudi.*)

Franciska.

Vidite, kako se Franček na smeh drži; zapojta no kaj.

Učitelj.

Pa zapojta isto pesem o spomladi v zimi, ki sta jo prej začela.

Franciska

(gre h Frančku).

Janez in Mimika

(pojeta).

Juhe, juhe,
kak fletno meni je;
je zunaj sicer belo,
a v srcu je veselo;
naj zunaj zima vlada,
naj snežec bel zapada,
a v srcu je — pomlad!

* * *

Dolino, hrib pokriva sneg,
življenje vsako je vtihnilo,
ne raja nič, ne tu, ne tam,
veselje vse je izginilo.

Če solnce mraz prosine,
tihota koj izgine,
sneg mine z dolov in bregov,
vse reši zimskih se okov,
pa pride vesna, oživi
ves svet, ozeleni, vzcveti.

Tu klije cvetica tik cvetke navzgor
in tamkaj prepeva ptic vesel cel zbor;
kar bilo poprej je odrevenelo,
k življenju je novemu oživelu;

prej mrtvo,
zaspano,
vkovano,
zdaj živo
zaraja,
napaja
veselja se vse —

Tak tudi človeško srce . . .

Ljubezni žarek sine,
koj zima v srcu mine,
in v srcu up se nam zbudi,
zazeleni in razcveti;
in tisoč prej neznanih nad:
zbude se zdaj vse naenkrat.
Odpre se prej neznan,
čaroben svet krasan;
človeško srce vztrepeta
veselja prej neznanega.

* * *

Juhe, juhe,
kak fletno meni je,
je zunaj sicer belo,
a v srcu je veselo,

naj zunaj zima vlada,
 naj snežec bel zapada,
 saj v srcu je — pomlad.

Učitelj.

Bravo, ta je pa lepa; taka je prava ljubezen.

Franciska

(*pride zopet v prvo sobo*). Ta pesem je bila lepa, o pravi ljubezni. Tudi v moje srce je posijal žarek prave ljubezni staršev do otrok.

Boštjan.

Da, da — prava ljubezen, prava in ne slepa.

Franciska.

Franček želi, da bi še Andrej in Tonek zapiskala ter ju prosi odpuščanja. — Mimika, idi po nju ter reci, da ju tudi jaz prosim.

Boštjan.

In reci, da dobi Andrej novo še lepšo peresnico; kupim mu jo jaz.

Sluginja.

Jaz itak moram domov, še šole nisem pomela in ker grem skozi vas, pa jima jaz sporočim to prošnjo; Mimika in Janez pa še naj zapojeta katero. (*Se poslavlja. — K Janezu in Mimiki.*) Bog vaju čuvaj in vama daj obilo sreče ter pomnita, da le prava ljubezen je prava sreča, slepa ljubezen pa nesreča. (*Odide.*)

Trinajsti prizor.

Prejšnji brez sluginje.

Franciska

(*gre zopet k Frančku*). Janez in Mimika, zapojta še tisto pesem, ki so jo pri šolski slavnosti peli, tisto bi še Franček rad slišal.

Janez in Mimika

(*pojeta*).

Pouk in vzgoja je naš spas,
resnično ta osreči nas,
če bomo izobrazbo bolj gojili,
učitelje in šolo bolj častili,
te pride nam vstajenja dan —
napredka, svobode, prosvete dan —
ko svoj gospod na svojem bo Slovan!

Učitelj.

Da, pouk in vzgoja, to je ključ do blagostanja, pouk in vzgoja je jutrnja zarja prosvete; pouk in vzgoja je uma svitli meč, ki nam pribori boljše bodočnost.

Tudi vidva, Janez in Mimika, ne zabita tega ter skrbno odgojita svoje otroke, ako vama jih Bog da.
(*Mimika gre zopet k Frančku*.)

Janez.

Kar se bodo naučili, to bo njih dota.

Ko so imeli v Trstu narodni delavci shod, sem šel poslušat, ker sem bil baš isti dan tam. Govorili so lepo o vzgoji in pouku in še o marsičem drugem. Vsega sicer nisem razumel, pa to sem si dobro zapomnil, da moramo stremiti za boljšo izobrazbo, da delavci moramo biti prijatelji šole in učiteljev, ker ti nam in otrokom dajo potrebno izomiko, ki je dandanes glavno sredstvo v boju za obstanek in napredek. Izomikan in dobro vzgojen človek najde povsod dober kos kruha, pa naj si bo že delavec ali kmet ali gospod.

Boštjan.

Res je to! Kot luskinе mi je padlo raz oči, da uvidevam, kaj je resnica in kaj le slepilo.

Sedaj uvidim, kako nespametno je, če starši ne podpirajo učiteljev pri vzgoji, koliko dobrega se s tem zamori v otroških srcih in koliko nesreč to rodi.

Štirinajsti prizor.

Prejšnji in (za kulisami) Tonek in Andrej.

Tonek in Andrej

(piskata na piščali dvoglasno za kulisami. Vsi poslušajo).

Franček

(se vzdigne napol in napeto zre k oknu in posluša. — Po odmoru). Tudi ta dva sta mi odpustila. — Vsi so mi odpustili. — (Nakrat omahne vznak in umre.)

Franciska

(se zgrudi jokaje na posteljo, Mimika in Janez priskočita k njej.)

Boštjan

(vstane, se krčevito prime z obema rokama mize in zre z izbuljenimi očmi v stransko sobo.)

Učitelj

(priskoči trepetaje k Boštjanu ter ga prime pod pazduho. — Proseče.) Lovrič, bodite mož!

Boštjan

(obupno z votlim glasom). Mrtev! — Moj edini sin — mrtev! (Se zgrudi mrtev na stol.)

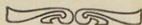
Učitelj

(prestrašen.) Nebeški Bog! — Zadel ga je kap.

Janez

(pride zopet, v prvo sobo — Prestrašen.) Nesrečna slepa ljubezen!

(Zavesa pade.)

Franešek

Konec.

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

GS

I 704 547

200814053

COBISS